HUMANIST

UITGAVE HUMANISTISCH VERBOND NR. 1 FEBRUARI 1985. LOS NUMMER f 2,50

GEESTELIJKE VERZORGING IN GEVANGENISSEN VEROORDEELD TOT RAMPZALIGE BEZUINIGINGEN

Humanist is een uitgave van het Humanistisch Verbond en verschijnt maandelijks.
40ste jaargang, februari 1985

Redaktie & vormgeving:
Hes van Huizen

Aan dit nummer werkten mee:
Bert Boelaars
Eric de Cluis
Henk Engelsman
Theodor Holman
Harrie Jekkers
Tom Jansen
Jan de Leede
Koos Meinderts
Jac van den Oort
Martin Šimek
Martin Sleutjes
Rob Tielman
Aart Verschuur

De Redaktie van de „Humanist" wordt terzijde gestaan door een redaktiekommissie waarin zitting hebben:
Johan S. Wijne / Mettha de Nachtegaal / Jan de Leede / Wim Jungman / Rina Spigt

Redaktie-adres:
Oudkerkhof 11, Utrecht
Postbus 114, 3500 AC Utrecht
Tel.: 030-318145

Dit blad is gedrukt op kringlooppapier bij Brouwer Offset, Utrecht

Het volgende nummer verschijnt rond 1 maart. Kopij moet uiterlijk binnen zijn op 14 februari 1985

Abonnement/lidmaatschap

Een abonnement op de „Humanist" kost *f* 25,- per jaar.
De kontributie voor het lidmaatschap van het HV stelt u zelf vast. De minimumkontributie is *f* 65,- per jaar, inklusief een abonnement op de „Humanist". Mede-leden hoeven geen kontributie te betalen. Als richtlijn voor de vaststelling van de bijdragen houden veel leden een half procent van hun inkomen aan. Voor leden met een bruto inkomen beneden de *f* 17.000,- per jaar bedraagt de minimumkontributie *f* 45,- per jaar. Voor jongeren voor wie recht op kinderbijslag en/of kinderaftrek bestaat bedraagt de kontributie *f* 30,- per jaar. Gezinsleden en huisgenoten kunnen zelfstandig lid worden voor *f* 15,- per jaar. Men ontvangt dan geen „Humanist".

Geef u op als lid van het Humanistisch Verbond of neem een abonnement op de „Humanist". Bel 030 - 31 81 45 of schrijf naar: Postbus 114, 3500 AC Utrecht. Wacht met betalen tot u een aksept-girokaart ontvangt.

HUMANISTISCH VERBOND
GIRO 197930 - UTRECHT

Foto's omslag: Piet den Blanken

BALANSEN, BATEN EN LASTEN

Onderstaand (afgerond in duizenden guldens) de balansen van het Humanistisch Verbond (inklusief Stichting Erasmushuis) te Utrecht, voorzien van een korte toelichting, per ultimo 1981, 1982 en 1983. Gevolgd door een samengevat overzicht van baten en lasten over 1982 en 1983 met een summiere toelichting.

	1983	1982	1981
Vaste activa	*f* 1.857[1])	2.040	2.179
Overige vastgelegde middelen	44	44	44
Lening v/g	27	28	—
Voorraden	2	2	1
Vorderingen	784	747	541
Liquide middelen	1.450[2])	1.388	1.200
	4.164	4.249	3.965

	1983	1982	1981
Eigen vermogen	*f* 1.452[3])	1.524	1.707
Kapitaal Socrates	36	36	36
Fondsen en voorzieningen	469[4])	523	504
Schulden	2.207[5])	2.166	1.718
	4.164	4.249	3.965

De staat van baten en lasten van het Humanistisch Verbond laat in verkorte vorm het onderstaande beeld zien (in duizenden guldens).

	1983	1982
Totale lasten	6370	5639
Totale baten	6345	5510
Resultaat	-/- 25	-/- 129
idem St. Erasmushuis	-/- 47	-/- 54
Gekombineerd expl. resultaat	-/- 72	-/- 183
Na afschrijving ad	181	168

De baten zijn als volgt te specificeren:

	1983	1982
Subsidies	2892	2831
Kontributie	1137	1173
Steunfonds	580	500
	4609	4504
Overige	1736	1006
	6345	5510

Toelichting:
1) Vaste activa

Coornherthuis te Zeist	*1.710.000,—*
Inventarissen	*147.000,—*
	1.857.000,—

De behaalde boekwinst ad f 316.000,— op het oude Coornherthuis is als voorziening opgenomen. De stichtingskosten van het nieuwe Coornherthuis in 1981 bedroegen f 1.900.000,—. Met inbegrip van de voorziening bedraagt de boekwaarde f 1.394.000,—.

2) Liquide middelen
Voornamelijk effecten en deposito's.

3) Eigen vermogen
Verminderd met f 72.000,— u.h.v. het negatieve resultaat.

4) Fondsen en voorzieningen
*Hieronder: Toename voorziening Erasmushuis f 316.000,—. Afname voorziening pensioenverplichtingen f 237.000,— *).*
**) verantwoord onder overige baten.*

5) Schulden
Hieronder door de gemeenschappen à deposito geplaatste gelden ad: 1983: f 454.000,—; 1982: f 490.000,—.

Humanisme was bepalend voor Nederlands openbare leven

Onder grote belangstelling hield Prof. Dr A. J. Wichers op 23 januari zijn afscheidskollege als bijzonder hoogleraar vanwege de Stichting Socrates. Sinds 1972 heeft Wichers aan de Rijksuniversiteit Utrecht de humanistische leerstoel bezet. Zijn leeropdracht luidde „sociologie van de niet-godsdienstige levensovertuiging". In dat kader heeft hij zowel studenten begeleid als zelfstandig onderzoek gedaan naar de positie van de buitenkerkelijkheid. Over dat laatste thema ging een groot deel van zijn historisch-sociologische afscheidsrede.*

Humanisten zijn van oudsher minder georganiseerd dan christengelovigen. Dit heeft te maken met een verschillende emotionele betrokkenheid, aldus Wichers in zijn voordracht. „Existentiële emotie is er wat het Verbond betreft alleen in situaties met kliënten, terwijl die voor de kerk vanouds zit in het lid zijn zelf. (...) Men moet tot sterke „kulturele emotie" in staat zijn om lid te willen zijn van het Verbond."

Traditie van tolerantie

Dit alles neemt niet weg dat de Nederlandse samenleving in grote mate is doortrokken van het humanistische ideeëngoed. In het tweede gedeelte van zijn afscheidsrede verdedigde Wichers deze stelling, waarbij hij de vaak veronderstelde calvinistische grondslag van Nederland relativeerde: „Wie let op de traditie van tolerantie, op de in feite steeds gegeven vrijheid van wetenschap, op de, in Europees verband gezien, geringe afstand tussen de standen (die voor toen een gegeven waren), de geringe verkwisting ook van de hogere stand, wie voorts let op de geringheid van de militaire traditie en op de betrekkelijke geleidelijkheid waarmee Nederland een stabiele demokratie is geworden, die komt niet uit bij de protagonisten van reformatie en kontra-reformatie, maar veeleer bij de burgerij die de provinciale en stadsregeringen vormde, die weinig geneigd was strenge godsdienstplakaten uit te voeren en die al die andere eigenschappen bezat van weinig vertoon, weinig militarisme, enzovoort."
Volgens Wichers heeft Nederland met zijn burgerij een hoofdrol gespeeld in het wegbreken uit middeleeuwse verhoudingen. „Historisch gezien zijn humanisme, burgerij en gematigde verhoudingen bij elkaar horend. Het kan de essentie genoemd worden van het Nederlandse Culturele Bestel, én de niet te versmaden basis voor menselijke waardigheid en voor de demokratische verhoudingen in het Nederland van de toekomst."

Na het afscheidskollega maakten tal van aanwezigen uit de universitaire en humanistische wereld gebruik van de mogelijkheid om professor Wichers te bedanken voor zijn verdiensten, zowel prof. Dijkhuis, die sprak namens de sociale fakulteit, als prof. Rood-de Boer, die namens Socrates het woord voerde, betrokken in hun waardering ook mevrouw Wichers. Bescheidenheid, trouw en betrouwbaarheid werden door beide sprekers genoemd als bijzondere kwaliteiten van de scheidende hoogleraar. De plechtigheid vond plaats in het stijlvolle akademiegebouw van de Utrechtse universiteit. De receptie na afloop was voor velen een geanimeerde reünie, waar in een persoonlijke sfeer nog vele hartelijke woorden werden gewisseld.

Bert Boelaars

** De tekst van dit afscheidskollege zal worden opgenomen in Rekenschap van maart 1985, reeds nu te bestellen door storting van f 10,– op giro 58.22.93 t.n.v. Stichting Socrates te Utrecht (onder duidelijke vermelding van: Rekenschap, maart '85).*

Wichers nam afscheid als humanistisch hoogleraar

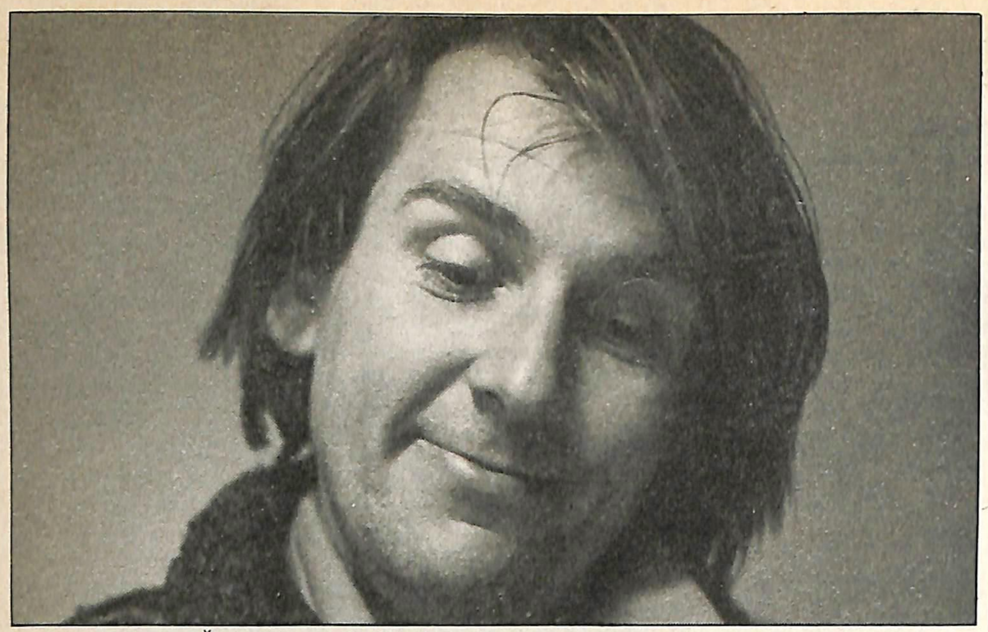

Foto: Hes van Huizen

AnoNe (Martin Šimek): snel, direkt tekenen

Grillige grappen AnoNe gebundeld

Fántástísch! is een typerende uitroep van de cartoonist AnoNe wanneer hij een pasgetekende grap aanprijst. En als je daar niet onmiddellijk en totaal mee instemt, nou dan maakt hij toch direkt een andere geniale grap. Want AnoNe verzint en tekent ze waar je bijstaat. Onlangs is zijn meest recente werk gebundeld in het album ,,Nagelaten werk". Hierin ook veel cartoons die eerder in de Humanist verschenen.

AnoNe is het pseudoniem voor Martin Šimek, bij velen bekend als tenniscoach van jong talent (o.a. Michiel Schapers). Martin Šimek is Tsjech van origine – AnoNe betekent in het Tsjechisch ,,Ja-Nee' – vluchtte in 1968 naar het westen. Hij heeft nu de Nederlandse nationaliteit en woont tegenwoordig in Rome.

AnoNe: Nagelaten werk. Uitgeverij De Harmonie. Prijs 12,50.

De neger spreekt: portret van de zwarte akteur Otto Sterman

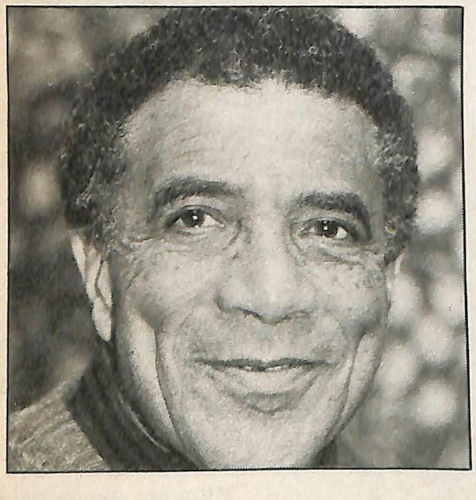

Foto: NOS

Otto Sterman (71) was vroeger gymnastiek- en boksleraar. In zijn vrije tijd speelde hij gastrollen bij professionele toneelgezelschappen. In de meeste gevallen moest hij daar de slaaf of de butler uitbeelden. Later koos hij definitief voor het theater en trok hij met deklamatieprogramma's het land door. Zijn programma's droegen titels die aan duidelijkheid niets te wensen overlieten, zoals *Ik ben een neger, Ebbehout* en *De neger spreekt.*

Momenteel speelt Sterman (tot eind februari) voor volle zalen in *De negers* van Jean Genet. Genet schreef het in 1958 met de bedoeling dat het stuk geheel door zwarte akteurs zou worden gespeeld. Oók de ,,blanke" rollen. Tot nu toe gebeurde dat nog maar twee keer, in Londen en in Parijs. En nu wordt het dan voor het eerst ook in Nederland met een geheel zwarte bezetting gebracht. Sterman speelt de dubbelrol van de missionaris en de gouverneur: kerk en staat, twee handen op één buik. In ,,Het voordeel van de twijfel" vertelt Otto Sterman over zijn leven en zijn werk. Tussendoor leest hij gedichten voor van Joseph Slagveer, Charles Corsen, Slory, Pierre Lauffer en Ernesto Cardenal. Dinsdag 29 januari Hilversum 5, 18.05-18.20 uur en 18.30-19.00 uur.

Kwartslag

Op 11 februari praat Joop van Tijn met Marja Vollemans, direktrice van een schoonmaakbedrijf over macht, gezag en frustratie.

Op 18 februari een gefilmde impressie van De Dikke Vrouwendag, georganiseerd door Vet Vrij. Deze dag werd in november vorig jaar gehouden.

Kwartslag: Nederland 2, van 19.12 tot 19.27 uur.

HV-radio terug naar Hilversum 2

Vanaf 8 maart is het zover. Dan prijkt HV-radio-programma ,,Het voordeel van de Twijfel" weer als vanouds op de zender Hilversum 2. Daarmee is dan een einde gekomen aan de verbanning naar Hilversum 5, die zender zonder luisteraars.

Het HV nam met de beslissing van de minister geen genoegen en stapte naar de rechter. Deze gaf het Humanistisch Verbond gelijk. Nu is dus een terugkeer geregeld naar Hilversum 2 waar het Verbond vanaf 8 maart is te beluisteren. *Elke vrijdag-namiddag van 18.40 uur tot 19.40 uur* bent u dan welkom als luisteraar naar een ononderbroken uur „Het Voordeel van de Twijfel": Wist u trouwens dat ook dan Theodor Holman iedere week is te horen met zijn radiorubriek *Modern Leven?* Van harte aanbevolen! (HvH)

Oplossing puzzel

Hieronder vindt u de oplossing van de puzzel die in het kerstdikke geluksnummer stond. De redaktie heeft de indruk dat veel mensen er veel plezier aan hebben beleefd. Als het u is gelukt om de puzzel geheel opgelost te krijgen, dan heeft u misschien ook alle letters in de vakjes achter elkaar gezet. Daarmee verschijnt de zin

Hou het humanistisch ook in het komend jaar.

Net de aansporing die u nodig had, toch?

```
-qt--m-a-g-b---o--m-
-uurwerk-erasmushuis
-ariel-kamerjas-orka
etna-krekel-ala-imam
-ren    r-elia    -e-k
lent    -ene-l    anna
-m--    pasta-    k-el
mare-m-o-cj--m-i-bed
tielman-theedoek---e
-nee-noria-loon-koon
-segment-ps-dialoog-
--lier-fa-ido-manier
ev-es-a-      -ve-g-ne
-ri-tgv-      -alarm-k
-ego-rad      da-rekke
-dl-vals      -gans-an
leo-ra--sk-t--no-als
-s-vijfentachtig--sec
ebro--lori--roebel-h
-e-constandse-le-ada
traan-tam-ooft-lt-mp
-a-a    -i-esp    -b--
maal    -eek-u    lech
ida-    eng-zn    -hvo
---ia--n-erwt-as-a-l
stollen--ria-man-nmm
lok-leuze-gas-loggia
-m-zelfdoding-tra-sn
```

Het HUMANISTISCH VERBOND
zoekt voor de RADIO- EN TELEVISIEDIENST een

REDAKTEUR/PRODUCER (m/v)

die wordt belast met de samenstelling van het vier-wekelijkse Kwartslag-magazine en bijdraagt aan de overige TV-programmering.

Onze gedachten gaan uit naar iemand, die in staat is in samenspel met een klein team, onder verantwoordelijkheid van de eindredakteur, zelfstandig en flexibel te werken.
Omroepervaring is vereist.
Van kandidaten wordt verwacht, dat zij bereid zijn de beginselverklaring van het Humanistisch Verbond te onderschrijven.

De arbeidsvoorwaarden worden bepaald overeenkomstig de CAO voor Omroeppersoneel. Voor zover hiermee niet strijdig gelden de personeelsregelingen van het Humanistisch Verbond als aanvullende bepalingen.
De salariëring geschiedt volgens klasse 10 van de Salarisregeling voor Radio- en Televisiepersoneel van genoemde CAO, afhankelijk van leeftijd en ervaring.

Nadere informatie over deze funktie kunt u inwinnen bij C. Vogel, hoofd RTV-dienst, tel. 030-318145.
Schriftelijke sollicitaties kunt u tot 21 februari 1985 richten aan het Humanistisch Verbond, t.a.v. mw. A.S.G. van der Rijst, personeelsfunktionaris, Postbus 114, 3500 AC Utrecht

Gelovigen roken minder wegens afkeer van genot

Mensen die vaak naar de kerk gaan roken minder dan lieden die de kerk vooral van de buitenkant kennen. Oorzaak is dat sigaar, sigaret en pijp genotmiddelen zijn. Volgens puriteinse normen dient een gelovige afkerig te zijn van aardse genietingen. Die opvatting werkt door in het rookgedrag.
Deze konklusie is afkomstig van medisch socioloog drs J. van Reek, verbonden aan de Rijksuniversiteit Limburg. Hij heeft onderzoek verricht naar het verband tussen roken en godsdienst.
In het Oude Testament zijn al richtlijnen te vinden voor het konsumptiegedrag. Zo geldt er een verbod van wijn en bedwelmende drank voor de dienstdoende priesters. Over tabak wordt niet gerept, want die was in bijbelse streken onbekend. Het is echter gemakkelijk de lijn door te trekken van drank naar rookwaar. Dat gebeurt dan ook en in enkele sekten zoals de Zevende-Dags-Adventisten en Mormonen geldt zelfs een verbod van tabaksgebruik. (Bron: De Volkskrant)

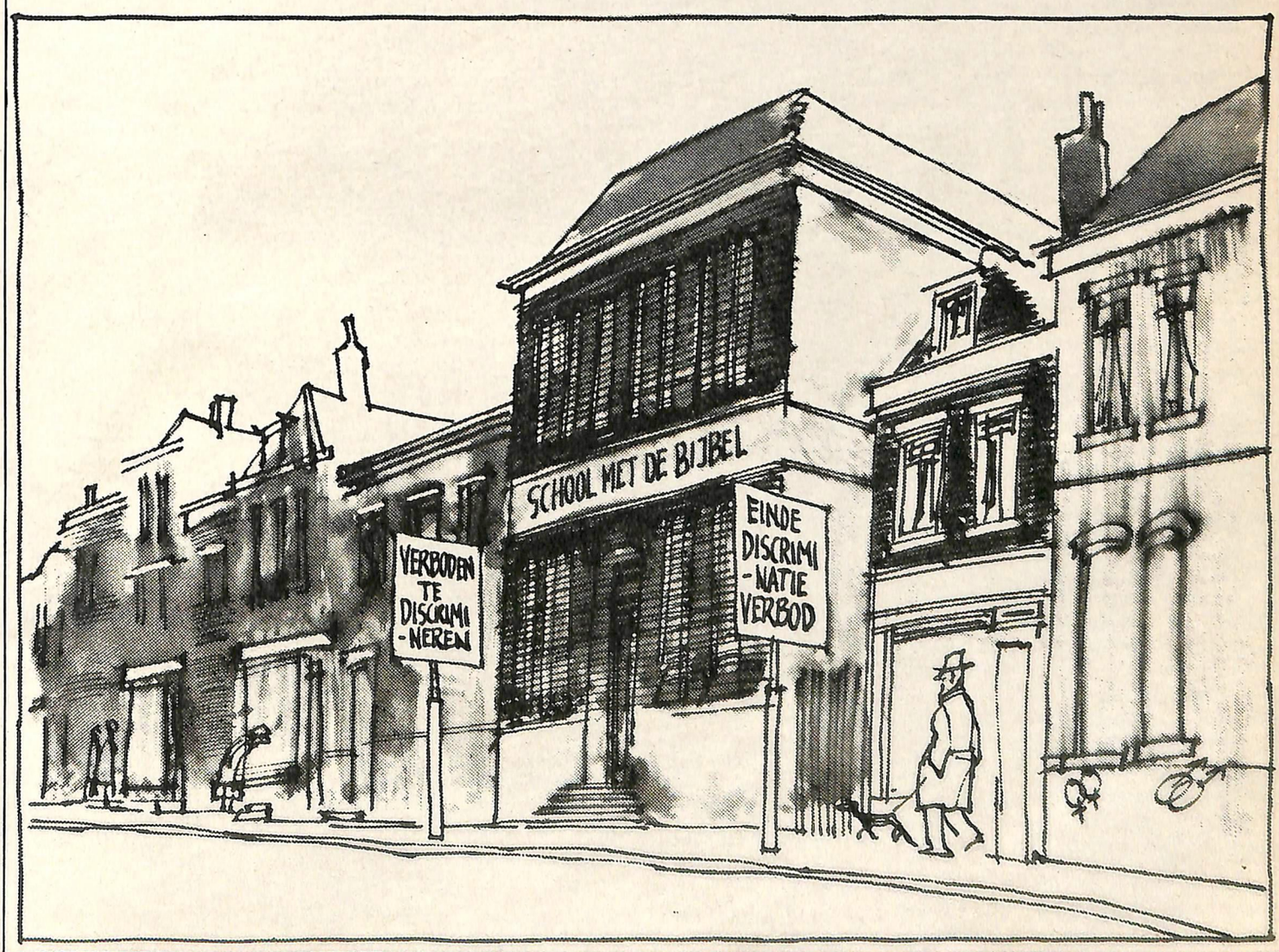

De geestelijke verzorg dreigt bijna geheel we

Inleveren, bezuinigen, saneren. We kennen de termen maar al te goed. Het is de taal van een nononsense-regering die de lang niet altijd goed geslepen bijl zet in bijvoorbeeld de zwaar gesubsidieerde welzijnssektor. Ontegenzeggelijk valt daar een en ander te snoeien. Dat daarbij echter nog wel eens met de botte bijl wordt gehakt, blijkt uit de droeve ontwikkelingen bij de geestelijke verzorging in gevangenissen. Daar is de eerste ronde van bezuinigingen al achter de rug. De gevolgen zijn merkbaar.
Wie het eerste doordraait is het eerste aan de beurt, luidt het trieste parool van de geestelijk verzorgers. Zij hebben alleen nog maar tijd voor de ernstigste gevallen. De tweede ronde van bezuinigingen komt echter al aangewalst en zal van de humanistische geestelijke verzorging niet veel overlaten. Nu telt de dienst nog 22 raadslieden, na de beoogde bezuinigingen nog slechts 8.
De Humanist ging kijken in het Rotterdamse Huis van Bewaring en sprak met raadsman Ron Klipstein. Het interview duurde bijna anderhalve dag. Het werd voortdurend onderbroken omdat de hulp van de raadsman werd ingeroepen.

Sleutelgerinkel. De zware stalen deur wordt ontgrendeld en gaat langzaam open. We betreden de portierspost van het Rotterdamse Huis van Bewaring. Een bewaarder vraagt naar onze identiteitsbewijzen, terwijl achter ons de deur weer wordt vergrendeld. Namen, nummers van perskaarten en rijbewijzen, tijd van binnenkomst en doel van ons bezoek worden uitvoerig geregistreerd. Opnieuw sleutelgerinkel. Weer gaat een stalen deur voor ons open. Over de binnenplaats lopen we onder geleide van een bewaarder naar de hoofdingang van de Rotterdamse bajes.

Wachten tot we worden binnengelaten bij de tweede portierspost. Weer wachten tot een bewaarder tijd heeft om ons te begeleiden. Petten en uniformen lopen in en uit. Dan wordt de deur van gewapend glas voor ons geopend. We stappen de strafinrichting – het tekortschietende antwoord op het kriminaliteitsvraagstuk, het resultaat van 's lands repressieve tolerantie – binnen. Dit is een Huis van Bewaring, hier wachten mensen dus op hun veroordeling of op overplaatsing naar gevangenissen. We gaan er op bezoek bij humanistisch geestelijk raadsman Ron Klipstein.

Tot nu toe klopt het idee dat we van een bajes hebben, met wat we om ons heen zien. Maar wie schetst onze verbazing als we vervolgens de in felle kleuren geschilderde D-vleugel van de gevangenis bereiken waar een drukte en lawaai van belang blijkt te heersen. We verwachten kale, stille galerijen met oude, sloffende bewakers en wegkwijnende gevangenen. Niets van dit alles. Groepjes mannen staan op de galerijen met elkaar te praten en kijken ons nieuwsgierig na. Bewaarder laten gedetineerden in of uit hun cel. Weerkaatsende geluiden van dichtslaande deuren en van rinkelende sleutelbossen.
De bewaarder ziet onze verbazing en legt uit: ,,Het leven in een gevangenis is anders dan de meeste mensen denken. Maar vergis je niet, het blijft een bajes waarin mensen zitten opgesloten. Het is echt geen hotel, hoewel je dat vaak hoort. Deze mensen missen immers het belangrijkste wat er bestaat: hun vrijheid. Elke minuut is hier in een strak dagprogramma geperst. Het is een maatschappij op zichzelf. Een samenleving binnen de samenleving, met heel andere regels en normen."

Geestelijke zorg gevangenis

Ron Klipstein verontschuldigt zich nu al voor het feit dat we tijdens het interview regelmatig gestoord zullen worden. Hij heeft het nog niet gezegd of een bewaarder komt Klipstein waarschuwen dat hij over een half uur een afspraak heeft met een gedetineerde. ,,Het is hier een gekkenhuis", verzucht Klipstein. De HV-kalender aan de muur van zijn kantoor loopt twee maanden achter. Sinds 1977 werkt hij als humanistisch geestelijk raadsman bij het gevangeniswezen. In 1983 volgde hij Aad Kieboom op in het Huis van Bewaring in Rotterdam.
Geestelijke zorg in de gevangenis, wat

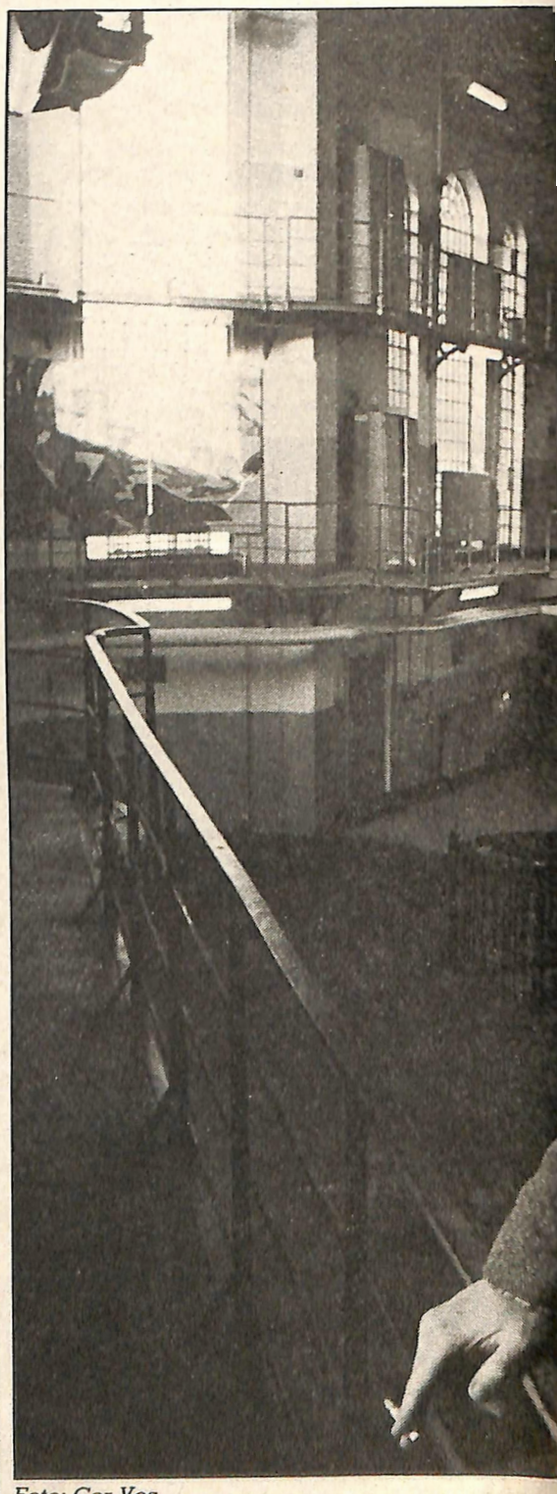

Foto: Cor Vos

ing in gevangenissen egbezuinigd te worden

is dat eigenlijk? In de ogen van veel mensen betekent het niet veel meer dan kerkdiensten organiseren en sakramenten toedienen, sporadisch een persoonlijk gesprek over berouw, schuld en vergeving, angst voor de dood. 't Organiseren van wat uitgebreidere bijeenkomsten met kerst en pasen. Het traditionele beeld van de dominee en de pastoor past hierin prima. Met ,,de humanist" zoals de humanistische raadslieden door de gedetineerden worden genoemd, ligt dat wat moeilijker. Zijn werk wordt nogal eens gezien als het houden van een stichtelijke praatje maar dan zónder lithurgie of sakramenten. Een beetje kaal. Maar baat het niet, het schaadt in elk geval ook niet, redeneert men nog wel eens. Wie zo tegen de geestelijke zorg aankijkt (zoals blijkbaar sommige beleidsmakers van het ministerie van Justitie) is gauw klaar: Zondags een protestantse of katholieke kerkdienst en voor de humanist eens per week een bezinningsbijeenkomst. Klaar is Kees: Ron Klipstein ziet dat heel anders.

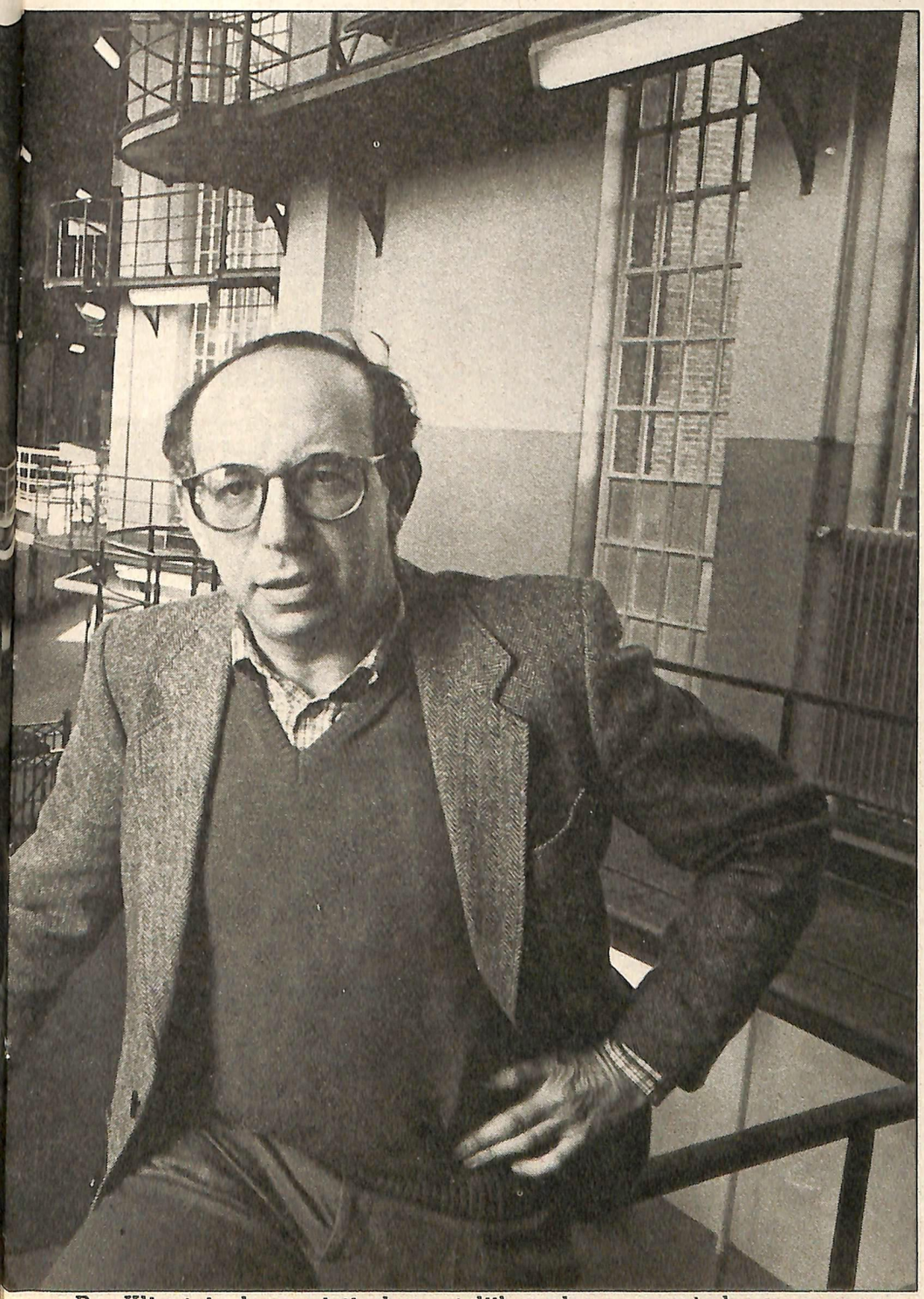

Ron Klipstein, humanistisch geestelijk raadsman: overladen programma

,,Deze aktiviteiten maken in werkelijkheid maar een klein deel uit van ons werk", zegt Ron Klipstein. ,,Eigenlijk is mijn werk moeilijk te omschrijven, laat staan af te bakenen. Aan ieder probleem zit een geestelijk aspekt. De gedetineerden bepalen in feite de inhoud van mijn werk. Zj zitten ergens mee waar ze niet mee kunnen klaarkomen. Ik moet hen helpen hun problemen duidelijk onder ogen te zien zodat ze zelf tot een oplossing kunnen komen. Wat voor problemen? Dat kan van alles zijn. Werken aan schuldverwerking of insluitingsproblematiek, maar het kan ook een huisvestingsprobleem zijn. Iemand die buiten de bajes zit, heeft de vrijheid en daarmee de mogelijkheid om naar het huisvestingsburo te lopen om zijn problemen te regelen. Maar iemand ín de bajes kan dat niet, kan geen konkrete stappen ondernemen. Dat uit zich nog wel eens in psychische spanningen. Je zit tussen vier muren en je kunt er niet uit. Je mist elk kontakt met de maatschappij, bent totaal afhankelijk van anderen. Van reklasseringsmedewerkers, maatschappelijk werkers en andere hulpverleners. Hooguit mag je vijf minuten per week bellen.

Kritisch afstand nemen

Een klop op de deur van Klipsteins kantoor. Een mooie koffiemeneer met grote bakkebaarden vraagt of we koffie willen. Een goede gelegenheid om even naar het toilet te gaan. Dat valt vies tegen: zelfs de wc-deur blijkt op slot te zitten. Lachend doet Klipstein met een grote sleutelbos de deur open. Hij doet hem weer op slot als we onze behoefte hebben gedaan. Het is wel wennen dat in de bajes echt elke deur op slot zit. En benauwend om je te realiseren dat je geen sleutels hebt. Zelfs niet van de weecee. Voor de gedetineerden in hun cel moet deze totale afhankelijkheid een kwelling zijn. Het is hun léven. En wij in onze luxueuze positie – we mogen er tenslotte straks weer uit – hebben nu al het gevoel in ons mens-zijn geremd te worden...

Als we terugkomen is Ron Klipstein in gesprek met een kliënt. ,,Nee", horen we de raadsman zeggen, ,,daarvoor ben je aan het verkeerde adres. Ik spring niet in de auto om je vriendin te zoeken. Ook al heeft ze je een aantal weken niet bezocht." De gedetineerde

staat kwaad op. ,,De hulpverleners hier binnen zijn al net zo erg als buiten", zegt hij en loopt met grote stappen de deur uit, duidelijk over zijn toeren.
Klipstein wendt zich weer tot ons. ,,Vroeger zou ik zonder meer zijn vriendin zijn gaan zoeken. Maar ik heb geleerd wat kritischer afstand te nemen van mijn kliënten. Deze jongen, een dealer en junk, was buiten gewend iedereen voor zijn karretje te spannen. Ik probeer hem duidelijk te maken dat je je zo niet kunt opstellen. Ik kan die vriendin misschien wel tegen haar zin hier naar toe slepen, maar je kunt nauwelijks verwachten dat er dan opeens tussen hen een bloeiende relatie ontstaat. Ze moet uit zichzelf komen, het moet geen geforceerde ontmoeting zijn. Het verneukeratieve van deze jongen is dat hij de problemen altijd bij anderen zoekt. Maar het probleem zit bij hèm", zegt Klipstein. En met priemende vinger wijst hij op de stoel waar net de gedetineerde nog zat.

Doorverwijzen

Op de vraag of hij zich niet te hard, te professioneel opstelt, antwoordt Klipstein kribbig: ,,Het interesseert me niet hoe een kliënt naar me kijkt. Of hij me te professioneel vindt. Ik ben ik, en probeer een verstandhouding op te bouwen. Niet in de eerste plaats als hulpverlener, maar als mens. Mijn professionaliteit komt alleen in het geding als ik de problemen waar een kliënt mee worstelt helemaal doorheb, maar mijn kliënt nog een uur moet praten voor hij zijn eigen situatie duidelijk inziet. Dan word je professioneel ongeduldig."

Weer wordt het gesprek onderbroken. Deze keer door een bewaarder die Ron Klipstein erop wijst dat een gedetineerde hem nog die dag wil spreken. ,,De man is op van de spanning en de zenuwen", zegt de bewaarder. Klipstein moet hem doorverwijzen naar de volgende dag. Want over een kwartier begint de eerste gespreksgroep van die avond. Klipsteins programma is tot op de minuut gevuld. Werkdagen van twaalf uur of meer zijn eerder regel dan uitzondering. Zeker nadat de nieuwe vleugel van het huis van bewaring in gebruik werd genomen. Weer meer cellen, en dus meer kliënten voor de geestelijk verzorgers. Ron Klipstein zag zijn kliënten-aantal stijgen van zestig tot meer dan negentig. Kans op uitbreiding van de geestelijke zorg in het gevangeniswezen is er niet. Integendeel.

Wegsaneringsmaatregelen

De geestelijke zorg in het gevangeniswezen staat bloot aan forse bezuinigingsmaatregelen. Maatregelen die zo ingrijpend zijn dat Klipstein ze omschrijft als ,,wegsaneringsmaatregelen" en: ,,de uitroeiing van de geestelijke zorg waar met name de humanistische raadslieden fors door getroffen worden." Het geestelijk raadswerk in gevangenissen heeft al twintig procent van haar kapaciteit ingeleverd. Aan geheel of gedeeltelijk ontslag voor enkele

Het geestelijk raadswerk geeft uiting aan de vrijheid van denken. De laatste vrijheid die gedetineerden nog hebben

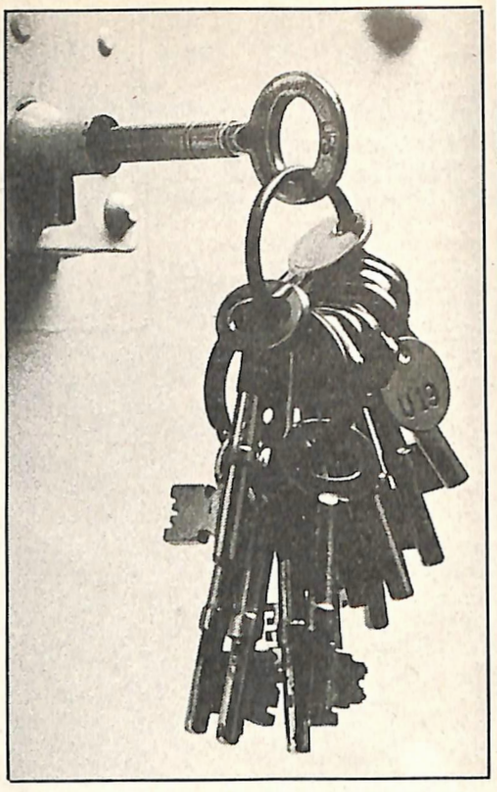

Foto: Freddy Rikken

raadslieden kon zelfs niet worden ontkomen.
De verwoestende uitwerking van de bezuinigingen op de geestelijke zorg hebben al voor flink wat onrust in de strafinrichtingen gezorgd. In het Haarlemse Huis van Bewaring brak in het najaar van 1984 een staking uit onder gedetineerden. De produktie van lampfittingen en wasknijpers lag stil. De gedetineerden protesteren zo tegen de maatregelen die het voor hen vrijwel onmogelijk maakten nog kontakt te hebben met de geestelijk verzorgers.
Het aantal strafinrichtingen dat geheel of gedeeltelijk is verstoken van geestelijke zorg wordt steeds groter. Groepsgesprekken, themabijeenkomsten en celbezoek (door vrijwilligers, buiten de bezoekuren) voor ex-gedetineerden verdwijnen. In sommige inrichtingen zijn de kerkdiensten al van de baan. In gevangenis ,,Groot Bankenbosch" in Veenhuizen is het werk van ,,de humanist" beëindigd. In veel andere gevangenissen kunnen gedetineerden nauwelijks nog met hun geestelijk verzorgers in kontakt komen. Zoals in het Huis van Bewaring in Leeuwarden. Daar heeft de raadsman nog maar twee dagen per week tot zijn beschikking voor een vijftigtal gedetineerden. In plaats van de geestelijke verzorging lijkt er meer sprake te zijn van **geestelijke verzanding.**

De geestelijk verzorgers vinden dat met de eerste bezuinigingsronde de absolute grens is bereikt. Helaas lijkt het ministerie van justitie daarover een andere mening te hebben. Uitvoering van de plannen betekent een onaanvaardbare inkrimping van in totaal 60%, waardoor veertig van de zestig geestelijk verzorgers wegbezuinigd worden. Voor de humanisten betekent dit een daling van 22 naar 8 raadslieden.

Tweede bezuinigingsronde

zowel de gedetineerden als de geestelijk verzorgers in het Rotterdamse Huis van Bewaring houden hun hart vast voor die tweede bezuinigingsronde. Als we Ron Klimpstein vragen vooruit te blikken, reageert hij geëmotioneerd: ,,Verdere bezuinigingen kùnnen niet doorgaan, mogen niet doorgaan. De gevolgen zouden rampzalig zijn. Dan moet ik koncessies doen die aan mijn geweten knagen. Ik moet nu al onverantwoorde prioriteiten stellen, ik zit met m'n handen in het haar. Straks heb ik alleen nog tijd voor groepsgesprekken en een enkel krisisgeval en moet ik werken met wachtlijsten. Wanneer iemand met zijn problemen tot aan het plafond van zijn cel zit en op het punt staat door te draaien, dàn kan ie pas komen praten. Eerder niet."
Met dit schrikbeeld voor ogen kijkt hij ons enkele sekonden indringend aan. Dan staat hij met een ruk op en loopt naar de wastafel in een hoek van zijn kantoor. Als hij zich omdraait heeft hij een tot de rand met water gevuld glas in zijn hand. ,,Kan hier nog een druppel bij? Nee. Want dan gebeurt dit." Even beweegt hij zijn hand en een grote plens water vliegt over de rand van het glas. Een donkere vlek tekent zich af op het lichtrode tapijt. De bedoeling is duidelijk. De bezuinigingen brengen de raadslieden tot de grens van hun mogelijkheden. Maar Ron Klipstein wil de gedetineerden in geen geval laten vallen. Daarom is hij dagelijks twaalf of meer uur aan 't werk. In zijn schaarse vrije tijd doet hij dan nog de administratie. En daarmee is hij onder de geestelijke verzorgers bepaald geen uitzondering.

Acht uur 's avonds. De eerste gespreksgroep voor gedetineerden is begonnen.

Eén van de onderwerpen van vanavond is het funktioneren van de geestelijke zorg. Ook de gedetineerden houden zich erg met de bezuinigingen bezig. ,,Dit mag niet verdwijnen. Het is het enige moment dat je jezelf kunt zijn in deze goocheltent", zegt een gedetineerde over de gespreksgroepen. ,,Bij een bewaarder hoef je niet aan te komen met persoonlijke zaken. Want door de bezuinigingen hebben die ook nog nauwelijks tijd voor een praatje. Beveiliging staat voorop. Een bewaarder is tegenwoordig niet meer dan iemand die weet hoe je een sleutel moet omdraaien. Er zouden wat meer mensen in de gevangenissen moeten komen die aandacht hebben voor het lot van gedetineerden." Daarmee bedoelt hij dan niet de maatschappelijk werkers. Deze hebben een rapporteursfunktie, dus alles wat u zegt kan tegen u gebruikt worden. De geestelijk verzorgers daarentegen hebben wel een vertrouwensfunktie voor de gedetineerden. Zij zijn de enigen in het gesloten, gekontroleerde inrichtingsleven die een vrije rol spelen. Het geestelijk raadswerk geeft uiting aan de vrijheid van denken. De laatste vrijheid die gedetineerden nog hebben.

Onderling kontakt

,,'t Verblijfhouden in het huis van bewaring is identiek aan problemen hebben", zegt een gedetineerde, die wij herkennen als de koffiemeneer. Toch geen personeelslid, beseffen wij nu. ,,Ik heb heel veel steun gehad aan **de humanist** in de zeven maanden dat ik hier zit. Toen ik hier binnenkwam zat mijn gezin zonder inkomsten. En ik zat hier tussen vier muren en kon niets doen. Ron heeft het maatschappelijk werk en de sociale dienst achter de broek gezeten en mij emotioneel erg goed opgevangen. Ik had dat echt nodig."
De gedetineerden zijn het erover eens dat de gespreksgroepen erg zinvol zijn. Louis: ,,Op deze manier heb je een beetje kontakt met de anderen en praat je ook 'ns over wat meer zaken dan alleen het bajesleven. Het zorgt ervoor dat je niet helemáál wegzakt in het moeras van de gevangenis." ,,Het onderlinge kontakt in een groep op zich is al een vorm van geestelijke verzorging," haakt Mark daarop in.
Dat de gedetineerden in dit Rotterdamse Huis van Bewaring minder kontakt met de geestelijk raadsman hebben, is overigens niet uitsluitend aan de bezuinigingen te wijten. ,,Een paar jaar terug kon je wekelijks nog een uur terecht bij de raadsman", zegt een gedetineerde. ,,Nu is een kwartiertje al veel gevraagd." ,,Maar dat heeft een andere oorzaak", zegt Klipstein lachend. Vroeger was er in een aparte vleugel de vrouwengevangenis. En eens per week was er een gezamenlijke kerkdienst. Voor de gedetineerden betekende het de enige mogelijkheid om vrouwen te zien. Iedereen was dus op slag christelijk. De humanistisch raadsman had toen veel minder kliënten. Maar toen de vrouwengevangenis was verplaatst, kon hij het aantal kliënten niet meer aan.

Terug naar dorpsdominee?

Kleine problemen kunnen in een bajes, tot grote spanningen leiden, als niemand er tijdig aandacht aan besteedt. Dit blijkt ook tijdens de gespreksgroep die wij bijwonen. Een gedetineerde beklaagt zich erover dat er geen koffie is. ,,Bij de gespreksgroep van de dominee is altijd koffie", zegt hij bits. ,,Dan ga toch naar de dominee, wat maakt dat nou uit", zegt een ander daarop. De aangesprokene springt woest overeind. ,,Alsof ik hier zonder reden zit", roept hij en loopt boos de deur uit. De anderen kijken hem schouderophalend na.
Later verklaart Klipstein tegen ons: ,,Het mag dan misschien onzinnig lijken dat iemand om zoiets kwaad wordt. Maar ik weet dat deze jongen met allerlei problemen zit. Een kleine aanleiding is al voldoende om 't kruitvat te laten ontploffen. Door individuele gesprekken met mij probeert hij erachter te komen waar hij precies mee worstelt. Zo kan ik hem verder helpen." Dit is één van de belangrijkste taken van de geestelijk verzorger: inspelen op niet-geuite problemen en onerhuidse spanningen. Een taak die niet meer vervuld zal kunnen worden als de nieuwe bezuiningen zijn doorgevoerd. Volgens de regering (bij monde van staatssekretaris van Justitie Korte-van Hemel) kan de geestelijke zorg net zo goed worden uitgevoerd door predikanten en raadslieden van **buiten** de gevangenis. Terug dus naar de dorpsdominee die af en toe een bezoekje brengt aan de zondaren. Volgens Ron Klipstein kan dat gewoon niet.
,,Je moet als raadsman echt zelf in het gevangenisleven zitten. Pas dan kun je problemen tijdig signaleren. Vaak word ik ook door bewaarders op probleemgevallen gewezen. Die weten waar ik zit en wat ik doe. Zo'n bewaarder kan natuurlijk nooit de dominee uit de dorpskapel bij z'n oren hier naartoe slepen. Bovendien spreekt iemand van buiten een andere taal. Zo'n **ambulante hulpverlener** kan zich ook nooit in de situatie van gedetineerden verplaatsen. Je haalt de ziel uit de geestelijke verzorging."
Een bijkomend effekt van geestelijke verzorging van buitenaf kan zijn, dat gevangenissen worden opengesteld voor allerlei sektariërs die binnen de inrichting zieltjes komen winnen. Een dankbaar en nog niet ontgonnen jachtterrein voor Scientology, Kinderen van God en Baghwan.

Volgens Ron Klipstein hebben de beleidsmakers van Justitie weinig zicht op de betekenis van geestelijke zorg in gevangenissen. Dat blijkt volgens hem onder meer uit een zinsnede uit de nota Heroverwegingen, het rapport waarin de zeer ingrijpende bezuinigingsvoorstellen worden gelegitimeerd. In de nota is te lezen: **De werkgroep Heroverwegingen heeft de indruk dat slechts een zeer kleine minderheid van de gedetineerden doet blijken van behoefte aan geestelijke zorg in de eigenlijke betekenis.** Over deze opmerking ontstond grote konsternatie onder de geestelijk verzorgers, zowel bij de kerkelijke als bij de humanistische. Want wat bedoelt het ministerie met ,,Geestelijke zorg in de eigenlijke betekenis?" En waar haalt zij de indruk vandaan dat hieraan weinig behoefte zou zijn bij gedetineerden? Ron Klipstein:,,Die indruk is nergens op gebaseerd. Er is nooit enig onderzoek gedaan door het ministerie naar de behoefte aan geestelijke zorg onder gedetineerden. Die werkgroep kan hooguit zijn afgegaan op onderzoeken naar teruglopend kerkbezoek in Nederland, ander onderzoek ken ik niet. Dat zou dus betekenen dat op alle geestelijke zorg, ook de humanistische, wordt bezuinigd omdat mensen búiten de gevangenis minder naar de kerk gaan. Die gedachtengang is tekenend voor het totale gebrek aan inzicht van Justitie in ons werk. Ze denken daar blijkbaar dat geestelijke zorg uitsluitend bestaat uit bidden, preken en bezinningsbijeenkomsten. Dat is niet zo. De behoefte dááraan bij gedetineerden is inderdaad niet groot. Eén keer over het humanisme praten is wel leuk, maar het slaat natuurlijk totaal niet aan als je daar elke bijeenkomst aan zou wijden."

Verschillen in zorg

Als de dreigende bezuinigingen zijn uitgevoerd, zullen veel gevangenissen en inrichtingen verstoken zijn van geestelijke zorg. Voor een deel is dit te voorkomen door de geestelijke zorg anders te organiseren. Door niet in de ene gevangenis alle drie vormen van geestelijke zorg door dominees, pastores en raadslieden te laten bestaan, terwijl gedetineerden in andere gevangenissen naar individuele en groepsgesprekken kunnen fluiten. Kunnen de verschillende vormen van geestelijke verzorging niet fuseren tot één zorg? Hebben de gedetineerden daar misschien meer baat bij? ,,Nee", zegt Klipstein onomwonden. ,,Het werk van de religieuze en humanistische verzorgers heeft weliswaar veel overeenkomsten, maar er zijn teveel verschillen. Het maakt veel uit of je religieus bent of humanist. Iemand die een god in z'n leven ervaart en die het nodig heeft om in gebed te gaan om kracht op te doen, die heeft niet zo gek veel aan mij. Ik doe een beroep op mijn kliënt om zijn problemen zelf onder ogen te zien. Hij moet het toch uiteindelijk helemaal zelf doen, zijn eigen situatie kortsluiten."

Zware wissel

Als we het gesprek met Ron Klipstein beëindigen, is het elf uur 's avonds. ,,Zo gillend laat kom ik nu altijd thuis", verzucht Klipstein. ,,Ik kan mijn werk nu al nauwelijks naar behoren doen. Gelukkig heb ik twee stagiaires die een deel voor hun rekening nemen. Maar in maart zijn ze klaar met hun stage. Dan komt het moment dat ik moet kiezen tussen mijn kliënten en m'n persoonlijke leven. En dan moet ik kiezen voor mezelf en m'n gezin. Ik laat mijn relatie niet voor de tweede keer op de klippen lopen door m'n werk."

Aart Verschuur
Eric de Cluis

Jan Blokker, satiric

Er is een aardig rijmpje van Levi Weemoedt:

Toen God het niet meer wist
Schiep hij de columnist

Het is een parodie op het bekende distichon: ,,Toen God het niet meer wist/schiep hij de journalist" De parodie van Weemoedt is aardiger, want hij is juister.
Wat is een column precies?
Lezer, ik wil niet onaardig doen, maar de laatste jaren is er zo oneindig veel gezeurd en gezeverd over het columnisme, dat ik me er bijna voor schaam daar nog iets aan toe te voegen. Ooit beweerde Karel van het Reve dat wij de beste columnisten van de wereld bezitten, en sindsdien is de nar koning geworden. In elk gedrukt blaadje, familie- of opinieblad, het maakt niet uit, in elke krant en in bijna ieder radioprogramma kom je heden ten dage de ,,column" tegen. Hoorde je vroeger via de draadomroep nog ,,En dan nu de groentenman" – tegenwoordig is dat geworden ,,En dan nu de voedselcolumn van columnist..." volgt de naam van de groentenman. De chroniqueur heeft afgedaan, de columnist heeft zijn taak overgenomen.
Iets *nieuws* vertellen over het columnisme is mij onmogelijk.
Schreef Jan Blokker – over wie ik het in dit stukje ga hebben – in 1974 al niet: ,,Ik versta onder een columnist in Nederland iemand die zelden, of zeg maar gerust nooit, iets *nieuws* vertelt." Dat schreef hij, en ik zeg het hem na.
Een columnist is een ,,bijvoegselfilosoof", volgens Gomperts.
Een columnist is een ,,dorpsgek", volgens Komrij.
Een columnist is een ,,ouwehoer" volgens mij – maar er zijn uitzonderingen.

Jan Blokker.
Zoek je in het **Lexicon van de moderne Nederlandse Literatuur** zijn naam op, dan zul je hem niet vinden. Wel kom je er die van **Martien Beversluis** tegen (was fout in de oorlog) en die van **Bloem** (over wiens lidmaatschap van de N.S.B. ik het nu ook maar niet zal hebben).
Een goed teken dus.
Blokker begon zijn carrière al heel jong als literator. In 1950 won hij de Reina Prinsen Geerligsprijs voor zijn novelle **Séjour.** In 1952 publiceerde hij de roman **Bij dag en ontij,** vrijwel direkt gevolgd door de novelle **Parijs, dode stad.**
Ik geloof niet dat het schrijven van serieuze ,,zware" literatuur waarin existentiële problemen over het doen van keuzes (Sartre en Camus waren enorm **in** destijds) Blokker bevredigde. De somberheid die de décors van zijn vroegere literaire arbeid kenmerkten, schreef hij van zich af in **De Mallenmolen,** een humorblad, waaraan bijvoorbeeld **John O Mill** en **Kees Stip** meewerkten. Een soort **Pisa** van de jaren vijftig.
Blokker interesseerde zich in die tijd ook voor film en publiceerde daar regelmatig over. Wat vrijwel onbekend is, is dat hij het scenario schreef voor de suksesvolste Nederlandse film aller tijden, namelijk **Fanfare;** een prachtig verhaal over twee elkaar bestrijdende dorpsfanfares. Blokker was toen al journalist van beroep. Hij schreef voor het Algemeen Handelsblad. Ondertussen verschenen er af en toe boekjes van hem, waarin al wel goed geschreven werd, maar die we nu toch wel **flauw** zouden noemen. In 1959 bijvoorbeeld publiceert hij **De erotiek van het dagelijks leven,** een beschouwing in essayvorm over erotische prentjes en films. In '61 verschijnt **Ferme jongen,** een ,,wie is wie voor beginners" – grappig hoor, humor uit de tijd dat lachen nog niet mocht van God. Wie in het antiquariaat naar ,,Blokkers" op zoek gaat, komt steeds meer rare werkjes van hem tegen. Laatst vond ik bijvoorbeeld twee boekjes die geschreven zijn door ene Roger Price en Jan Blokker, getiteld **Dit is uw droedel** en **Vers(che) Droedels,** beide uitgegeven door de Bezige Bij, maar waarschijnlijk geschreven op het moment dat de Blokkers geldnood hadden. (1957). Het is overigens vrijwel ondoenlijk om alles na te speuren wat Blokker heeft gepubliceerd; hij heeft aan zoveel geschriften meegewerkt. Zo zoek ik al enige tijd **Vrouwen van Parijs** – een fotoboekje waarbij Blokker de onderschriften heeft gemaakt en dat zeer gezocht is omdat er foto's van W. F. Hermans in voorkomen.
Als Blokker bij het **Algemeen Handelsblad** gaat werken en daar **cursiefjes** mag schrijven, breekt er een andere tijd aan. Een cursiefje is nog geen column – maar wel al bijna. Blokker schreef in het Handelsblad in een deftige stijl. In 1960 (dit weet ik niet zeker, want ik kan nergens een datum vinden) publiceert hij dan zijn eerste bundel cursiefjes, namelijk **Knollen en Citroenen.** Hij heet dan al ,,één onzer beste humoristen."

Op 9 november 1963 schrikt iedereen opeens wakker. De Vara zond toen het televisieprogramma **Zo is het toevallig ook nog 's een keer** voor het eerst uit. Rinus Ferdinadusse, Dimitri Frenkel Frank, Gerard Kornelis van het Reve,

Foto: Ronald Sweering

Columnist Jan Blokker: Ben ik eigenlijk wel links genoeg?

us zonder partij

Mies Bouwman, Hugo Brandt Corstius, Hans v.d. Berg en Yoka Beretti deden daar aan mee. Een stimulerende omgeving.
De humor werd harder. Lachen mocht nog steeds niet van God, maar er werd al wel om God gelachen. Humor werd satire; de satiricus werd cynischer. Ik kan het niet bewijzen, maar ik vermoed dat **Zo is het...** Blokker veranderde. Zoals later uit interviews met o.a. Rinus Ferdinandusse is gebleken, had vooral Blokker een goed oog en oor voor scherpe teksten. In het Handelsblad veranderde hij ook enigszins van toon, maar het bleven nog cursiefjes.
Het Handelsblad wordt dan plotseling overgenomen door de Nederlandse Dagblad Unie, waaraan ook De Telegraaf verbonden is. Blokker wil op geen enkele manier met dat blad geassocieerd worden en gaat naar De Volkskrant. De jaren zeventig zijn dan aangebroken. **Piet de Jong** en **Joseph Luns** zwaaien de scepter – en die vrágen er als het ware om om belachelijk gemaakt te worden.
In zijn **column** in de Volkskrant neemt Blokker deze taak op zich. Ik zat in die tijd nog op de middelbare school en had daar een leraar die er een gewoonte van maakte om Blokker voor te lezen – maatschappijleer stond dat jaar, geloof ik, voor het eerst op het rooster en die man wist ook nog niet goed hoe hij dat vak moest geven. Van Blokker begreep ik niet veel, maar wel dat het leuk móest zijn, want de docent barstte steeds in lachen uit.

Dan gebeurt er iets vreemds. Het is 1970.
Geert Lubberhuizen, direkteur van De Bezige Bij, deelt aan zijn vrienden en kennissen kaartjes uit die men ongefrankeerd kan terugsturen, maar dan moest er wel een leuk idee voor een uitgave opstaan. Op een dag krijgt Lubberhuizen zo'n kaartje terug met de tekst **Beste Geert, Moet je horen: kun je van mijn stukjes in De Volkskrant niet een aardige pocket maken? De groeten van Jan Blokker.**
,,Lubberhuizen belde Blokker op, die evenwel van niets wist, maar aannemend dat zijn vrouw het had geschreven (,,die had misschien zin om een voorschot te gaan halen") gaf hij snel zijn toestemming. Later bleek echter ook zijn vrouw ten onrechte beschuldigd te zijn van het aanstichten van deze extra-inkomstenbron. Er moet een anonymus in het spel zijn," aldus de achterkant van de eerste bundel met Blokker-columns **Niets aan de hand,** in 1971 dus uitgegeven bij de Bezige Bij. Wie de anonymus was, is tot op heden nooit onthuld, daarom zal ik het maar verklappen: het was **Jaco Groot.** Een detail dat niet zonder belang is, want Jaco Groot zou later de uitgever van de columns van Blokker worden. Hij is dat tot op de dag van vandaag.
Ik sla nu even een tiental jaar over, waarin Blokker zo'n zeven bundels met columns publiceerde – maar dat niet alleen. In De Volkskrant kreeg hij ook de gelegenheid om, ik zeg het maar even simpel, geschiedenisboeken te recenseren, waarbij hij vooral lette op de geschiedschrijving. Die boeken **Als de dag van gisteren** en (algemener) **Het eeuwige examen** vallen buiten dit artikel omdat het hier geen bundeling van columns betreft. Net uitgekomen is **Mag het ook zwart.**

Een paar jaar geleden waren Blokker, Komrij, (ik meen) H.J.A. Hofland en Johnny van Doorn in een radiouitzending van de Vara. Blokker verkondigde daar een aardige stelling. Hij zei: ,,Als je een goed beeld wilt hebben van wat zich in een samenleving heeft afgespeeld dan ben je min of meer verplicht de columns uit die tijd te lezen." Hij adstrueerde dit door op de columns van Komrij te wijzen. In die tijd pakte Komrij nog alles aan wat zweemde naar humbug en dogmatisme. Maar uiteraard dacht Blokker vooral, en terecht, aan zichzelf.
Bijna altijd schrijft hij over aktuele gebeurtenissen: een beslissing in de politiek, een merkwaardige benoeming, een eigenaardig televisieprogramma – meestal onderwerpen die zo in de belangstelling zijn geweest dat iedereen meteen weet waar hij het over heeft. Blokkers beschouwingen zijn nuchter en kwaadaardig; met een ijzeren konsequentie prikt hij het vermeende heldendom door. Met de jaren is hij – ik pak nog even een cliché onder m'n bureau vandaan – het geweten van links geworden, wat misschien nog wel het best tot uiting komt in de titel van één van zijn gebundelde columns: **Ben ik eigenlijk wel links genoeg?** Hij speelt met bepaalde begrippen, zet ze op hun kop, en kan zich meer permitteren dan een journalist die zich aan de feiten moet houden en alleen ipso facto konklusies kan trekken. De **toon** van zijn columns is bitter, cynisch – ,,er verandert nooit iets", ,,de avant-garde van toen zijn de machthebbers van nu", etc. etc. Blokker kan soms zo sterk relativeren dat je hem gelooft. Hij bedrijft **satire** – een vreselijk begrip dat de laatste tijd nogal in de uitverkoop ligt, maar waarmee ik bedoel, dat hij in staat is om alles wat gezag heeft op een scherpe manier te ontluisteren. Blokker wint het pleidooi doordat hij de leukste is – en zo hoort het ook.
Ikzelf heb het vermoeden dat zijn bitterheid en zijn cynisme voortkomen uit zijn gemankeerde schrijverscarrière. De vorm die hij nu heeft, bereikte hij betrekkelijk laat, namelijk in –pakweg – 1970. In stilistisch opzicht kan je dat heel duidelijk zien. Zijn romans zijn zwaar. De zinsbouw is ingewikkeld, en doet zelfs enigszins overgekonstrueerd aan. Zijn columns zijn daarentegen uiterst bondig geschreven. Ik ken geen geen beknopter auteur dan hij. In de vijf, zeshonderd woorden die hem tweemaal in de week ter beschikking staan, weet hij steeds verrassende tournures te maken, om zodoende de lezer nog even snel pootje te haken. Het standpunt dat hij inneemt is dat van de ,,normale" krantenlezer; een sombere sociaal-demokraat die het liefst niet zo gek doet, want men doet al gek genoeg. Hij identificeert zich met de lezer, en bereikt dat effekt door een toon van beleefdheid waarbij hijzelf een wat ondergeschikte rol speelt. Zelden zal hij schrijven: ,,Ik vind dat...", Maar meestal: ,,U en ik meenden dat..." Het is opvallend hoe vaak Blokker ,,mij" schrijft, wat een zekere afstand schept, in plaats van het direktere ,,ik". Hijzelf is dan meer het slachtoffer, dan overwinnaar.

Terug naar zijn laatste bundel **Mag het ook zwart** en zijn stelling dat een columnist in wezen een getrouwer beeld van een bepaalde periode geeft, dan de officiële historicus.
Hoe zagen de afgelopen twee jaar eruit in de ogen van Blokker? Ach, het kwaad zegeviert nog steeds, maar het is vooral de heilige verontwaardiging daarover die hem ergert. Hoewel... Twee stukken

zie verder pag 15

ER MOET IN DE WERELD EEN E
ELKAAR ZIJN AANGEWEZEN A

In Oegstgeest wonen veel professoren. Onder andere B.W. (Bertus) Schaper. Jarenlang was de nu 77-jarige historicus hoogleraar algemene geschiedenis aan de nabijgelegen Leidse universiteit. Inmiddels is hij al geruime tijd met emeritaat (dat is met pensioen zijn voor professoren). Schaper is nog steeds aktief, een gewaardeerd medewerker aan verschillende binnen- en buitenlandse bladen. Voor hij in 1958 zich aan de universiteit verbond, was hij een tijd lang buitenlandredakteur van het dagblad Het Volk en later bij het weekblad Vrij Nederland. Samen met Jan Brandt Corstius maakte hij dertig jaar deel uit van de redaktie van Rekenschap. Een mijlpaal, en een mooi moment vonden beiden om er een punt achter te zetten. Voor de Humanist reden genoeg om naar aanleiding van deze dertig jaar Rekenschap met de heren de zaken op een rijtje te zetten. In het vorig nummer van de Humanist sprak Bert Boelaars met Jan Brandt Corstius. In deze Humanist neemt hij de wereld door met B. W. Schaper.

„De toestand in de wereld" werd in de redaktie van Rekenschap behartigd door Bertus Schaper. Met name de bedreiging van vrede en veiligheid op internationaal gebied was hem een grote zorg. Menigmaal deden zich daar de laatste dertig jaar bedenkelijke ontwikkelingen voor. Zegt hij: „Nee, echt geruststellende perioden zou ik in de afgelopen decennia niet kunnen aanwijzen."
Schaper vond dat het ook humanisten na aan het hart moet liggen dat er geen domheden worden begaan: „In vrijwel elk artikel heb ik daar de nadruk op gelegd. Aanvankelijk had je die atoombommen om de schrik er aan beide kanten goed in te houden. De laatste jaren wordt het in militaire kring steeds normaler gevonden, dat je zo'n oorlog gewoon zou kunnen voeren. En dat je zo'n oorlog zelfs zou kunnen winnen. Die militairen hebben natuurlijk grote beroepstrots. Of het nou de Russen zijn of de Amerikanen, de ene groep is geen haar beter dan de andere. Als je nu alsmaar op papier zit te oefenen, dan wil je dat zaakje op den duur weleens in de werkelijkheid zien. Dat werkt bijna automatisch zo en de gevolgen zijn niet te overzien. Dat is een groot gevaar."

Hoe groot acht U de kans dat de komende tien jaar zoiets echt gebeurd?
„Moeilijk te zeggen. Sinds Reagan pre-

Foto: Martin Sleutjes

Schaper: „Het zou al veel zijn als de humanisten geen ideologie maar een ethos zouden weten te produceren"

BESEF GROEIEN DAT WE OP ALS HET ER OP AANKOMT

sident is zijn de onderhandelingen verwaarloosd. De laatste jaren zijn eenvoudig noodlottig geweest. De hitserij van die man! Rusland was enkel het rijk van het grote kwaad. Die Russen lieten dat natuurlijk niet onbeantwoord. Zo kreeg je een opgezweepte tegenstelling tussen de hoofdmachten in de wereld. Wat er dan gebeurt is niet precies te zeggen. Een klein incident kan de hele machine in werking zetten. We hebben het gezien in Engeland, toen ze daar de Falklandeilanden gingen heroveren. Het hele volk was in een chaotische geestdrift.
Eigenaardig genoeg is na de herverkiezing van Reagan weer kontakt op gang gekomen tussen Rusland en Amerika. Inhoeverre dat nu serieus genomen moet worden is zeer de vraag. Van beide kanten wordt alweer gewaarschuwd voor te hoge verwachtingen."

Wat kun je daar nu als humanist over zeggen, zonder in partijpolitiek vaarwater terecht te komen?
,,Je kunt er op wijzen dat ondanks alle verschillen de mensen elkaar nodig hebben. Die Russen kunnen niet zonder het graan uit Amerika. In Europa kunnen wij weer goed het gas uit Siberië gebruiken. Als je nu weet dat die onderlinge afhankelijkheid bestaat, kun je je maar het beste richten op overleg om tot zakelijke oplossingen te komen. Dat is ook in overeenstemming met de humanistische opvatting van redelijkheid in de wereld, waarbij je je sentimenten zoveel mogelijk achteruit schuift. Verdraagzaamheid ook: dat je elkaar tolereert. Toestaan dat ieder in zijn eigen sfeer leeft. De mensen hoeven niet allemaal op z'n amerikaans of op z'n russisch gelukkig te worden."

Kunt U zich indenken dat mensen op z'n russisch gelukkig zijn?
,,Moeilijk. Maar je kunt in overweging nemen wat die Russen achter de rug hebben. Het zal de nodige inspanning vergen om daar veranderingen aan te brengen. Je kunt van het Russische volk niet verwachten dat ze in één generatie pure demokraten zullen worden. Natuurlijk moet je proberen met die mensen in kontakt te treden en invloed uit te oefenen. Maar in eerste instantie moet je zakelijk met ze in overleg treden en bijvoorbeeld die beperking van de bewapening regelen. Dat is een belang voor beide partijen eigenlijk.

Wat weten wij van de gemiddelde Rus?

Je mag zeker kritiek uitoefenen, over en weer. Maar je moet natuurlijk niet elkaar met verbeten blik tegemoet treden. Daarom zijn internationale uitwisselingen op het gebied van sport, kultuur en wetenschap van het grootste belang. Ook handelsovereenkomsten en ontmoetingen via de media. Want wat weten wij van de gemiddelde Rus eigenlijk af? En omgekeerd? Het is jammer dat de toegankelijkheid via de media in het oostblok zo beperkt is. Radio- en tv-programma's zouden een enorme invloed kunnen hebben. Niet in de zin van propaganda, daar geloof ik niet zo in. We moeten niet een half-russische mentaliteit hier gaan aankweken of andersom. Ieder moet volgens zijn eigen opvattingen kunnen leven. Maar je zou op een fatsoenlijke, beschaafde manier kontakt willen hebben en zaken willen doen. Er moet een besef groeien dat we op elkaar aangewezen zijn als het er op aankomt."

In Rekenschap heeft U eens geschreven dat er een tendens is naar grotere eenheid in de wereld, langzaam maar zeker. Ziet U die eenheid als een ideaal?
,,Ja, wel een zekere mate van associatie. Niet eenheid in gelijkvormigheid, maar in wederzijdse verdraagzaamheid. Appreciatie van de verschillen die de wereld nu eenmaal vertoont. In de Europese traditie is dat ook herkenbaar. Maar eenheid... dat is natuurlijk een droom. Dat kan ik me niet zo direkt voorstellen. Leefbaarheid wel. Dat vind ik een ideaal dat de moeite waard is. En uiteraard een noodzaak."

Komt zo'n ideaal in de buurt van de vrede?
,,Het is in elk geval *onderweg* naar de vrede. Vrede moet als ideaal in vrijheid en veiligheid van alle volken bestaan. Daar zijn we nog verre van."

Is het nou typisch humanistisch om zo op te komen voor leefbaarheid, vrede en veiligheid? Je zou toch ook kunnen zeggen dat het typisch christelijk is.
,,De vrede? Er zijn heel wat oorlogen gevoerd terwille van het christendom."

Kunt U zich een oorlog terwille van het humanisme voorstellen?
,,Nou, nee... Wel voor een aantal elementen die in het humanisme besloten zitten, zoals de idee van vrijheid en demokratie. Je kunt nooit weten, maar ik zie het nog niet gebeuren. We moeten wel duidelijk voor onze idealen opkomen en er blijk van geven. Dat is een gemis in de humanistische beweging. We zitten vol diepzinnige gedachten, maar alles blijft wat abstrakt. Ja, het blijft een beetje hangen in tot niets verplichtende ideologische diskussies. Dat is ook een beetje de moeilijkheid van Rekenschap. Je treft er soms knappe artikelen in aan, toch bereikt het blad maar een betrekkelijk kleine avantgarde. Onze betrokkenheid bij het maatschappelijk bestel komt er niet uit. Daardoor heeft het humanisme weinig greep op de massa. Je zult soms toch de massa achter je moeten hebben, wil je iets bereiken. Dan moet je gewoon gedachten verkondigen die toegankelijk zijn. Dat kan nooit als die te ingewikkeld zijn geformuleerd."

De wereld willen beïnvloeden

Hoe heeft het Humanistisch Verbond in dit verband gefunktioneerd?
,,Het heeft een beperkte werking gehad. Er wordt te weinig aan gedacht dat we de wereld willen beïnvloeden. Voor mij is het humanisme nooit geweest wat het socialisme op een gegeven moment betekende. Als ik aan mijn jongensjaren denk, toen was de AJC een beweging die je op straat bracht, die je in vervoering bracht voor een ideaal. Die geestdrift heb ik in het HV nooit onmoet. Voor mij vulde het humanisme iets aan wat ik gemist heb in het socialisme. Dat is de aandacht voor het menselijke, de geestelijke gesteldheid van de mens. Helaas heeft het humanisme in de arbeidersbeweging weinig invloed uitgeoefend.
Dat zie je ook terug in de gemeenschappen van het verbond. Ik hoor weleens dat ze van die groepsbijeenkomsten

DE TOESTAND IN DE WERELD VAN B. W. SCHAPER

hebben. Dat zijn van die gezellige avondjes met elkaar. Er wordt een boek besproken of zoiets. Dat gaat nou echt naar het sektarisme toe, vind ik. Daar schiet je geen barst mee op."

Vindt U humanisten bij uitstek democraten?

„Ik dacht van wel. Of ze allemaal beseffen wat dat inhoudt, is de vraag. Ondanks alle verschillen van mening zouden ze op dit punt gelijk moeten zijn en in beweging moeten komen. Dat betekent werkzaam zijn, dienstbaar ook. Dingen helpen oplossen die voor de mensen noodlottig zijn, geestelijke verzorging. En als je intellektueel bedrijvig bent of een internationale konferentie houdt, dan moet daar een appèl van uitgaan naar de wereld. Met je standpunt de aandacht trekken en mensen wakker schudden. Zekere wegen openen naar een vreedzamer wereldverhouding. Mij interesseert dit als historicus het sterkst. Dat vind ik ook het aardige van die nieuwe rubriek, „International", in Rekenschap. Daarin signaleert Albert Nieuwland wat er bij humanistische organisaties in het buitenland leeft. Maar andere dingen als die geestelijke verzorging en de belangenbehartiging zijn natuurlijk ook van regelrecht belang."

Hoe kijkt U tegen de komende vijf jaar aan?

„Het ziet er op het ogenblik minder ongunstig uit dan vijf jaar geleden. Hier en daar is toch weer wat beweging. Als dat iets oplevert – al is het een beperkt bewapeningsakkoord – dan zou ik de jaren '80 gelukkig prijzen. Verder hoop ik dat men het in de ekonomie een beetje weet te redden. Maar ja, met die ontwikkelingslanden ligt het soms wel ellendig. Wie had er nou op gerekend dat half Afrika bezig is te verhongeren? En half Azië komt daar nog bij. China is een gunstige uitzondering, dat lijkt de goede kant op te gaan."

Enkel schrale compromissen.

Nooit de behoefte gehad om zelf de politiek in te gaan?

„Nou nee. Kijk, met zo'n professoraat heb je je handen al vol. Daar komt bij, ik heb nooit het idee gehad dat er in Nederland politiek op grote schaal te bedrijven valt. Ik krijg zelfs het gevoel dat de partijtegenstellingen in Nederland langzamerhand onvruchtbaar geworden zijn. Er worden geen eigen standpunten meer uitgewerkt. Alles is op schrale kompromissen gericht. Dat geldt voor het CDA wel het ergste, maar ook voor PvdA en VVD. Van de PvdA ben ik altijd lid geweest. Een goede menselijke achtergrond heb ik er wel gemist. Verder had ik ook niet zo'n behoefte aan dat gemier daar in Den Haag. Daar wou ik nooit aan."

In het HV zitten ook veel liberalen. Hoe kijkt U daar als socialist tegenaan?

„Ik vind het liberalisme een zeer fatsoenlijke ideologie. Persoonlijk ben ik er tegen, maar het heeft wel iets te zeggen. In het liberalisme wordt teveel vertrouwd op de vrije markt. Terwijl je juist ziet dat die vrije markt de hele boel naar de bliksem laat gaan. Als we daar teveel aan toegeven, zullen de arbeiders veel van wat gewonnen is moeten prijsgeven. Pas dan zal de ekonomie herleven. Een dergelijke opvatting van de vrije hand, dat is typisch liberaal. Daar voel ik niet voor.

De paus komt dit jaar in Nederland. Kan het HV daar volstrekt aan voorbijgaan?

„Nee, dat geloof ik niet. Aanvankelijk heeft hij zich tegen dat nukleaire afschrikkingsevenwicht verklaard. Dat is het enige goede wat ik van die man ooit heb vernomen. Vooral in Midden- en Zuid-Amerika heeft hij zich ernstig misdragen door zich te keren tegen de vrijheidsidealen van grote groepen geestelijken. Ook hier is hij bezig de kerkelijke

Historicus konsekwent kritisc

„Het menselijke element in het internationale gebeuren naar voren te halen." Dat stond Schaper voor ogen met zijn regelmatige bijdragen die dertig jaar lang regelmatig in Rekenschap verschenen. Als historicus interesseerde hem de wereldpolitiek bijzonder. Maar Schaper schreef ook wel over andere onderwerpen zoals arbeidsethiek, ontwikkelingen aan de universiteit, het abortusvraagstuk en de verantwoordelijkheid van natuurwetenschappers.

De eerste jaren van Rekenschap nam Schaper een vaste rubriek voor zijn rekening: *Internationale Kroniek.* Zijn eerste bijdrage schreef hij in 1954. Stalin was pas overleden en de wereldpolitiek werd beheerst door grootheden als Churchill en Adenauer. Als richtsnoer voor het politiek handelen bepleitte Schaper toen „begrip voor de mensen, in welke staat en onder welk regiem ook." Want: „om het wel en wee van die, gewone mensen gaat het in de politiek toch".

Schaper stelde zich politiek onafhankelijk op. Hij was kritisch, zowel naar Amerika, als naar Rusland en China. In 1975 schreef hij over de Viëtnamkatastrofe: „Voor ons komt allereerst het menselijk aspect aan de orde. En dan doet men goed zich eens te realiseren wat dood en verminking van miljoenen inwoners van een land in heden en toekomst betekenen.(....) Hoe diep die verachting, tot onmenselijkheid toe, ging bleek uit de wijze waarop de Amerikanen zonder scrupules ook de meest misdadige oorlogsmiddelen op de Viëtnamezen hebben beproefd. Daarom is naast de idee van herstelbetalingen ook die van een minstens morele veroordeling wegens oorlogsmisdaden niet ongerijmd." De Amerikanen, maar dit geldt voor alle volkeren, vond Schaper, zouden de „arrogantie van de macht" moeten afzweren, die reeds zovele volken noodlottig is geworden en die, gezien de technologische ontwikkelingen van die macht, ons aller voortbestaan in de waagschaal stelt.

Zoals gezegd, Schaper was ook kritisch naar het Oostblok toe. In 1977 blikte hij uitvoerig terug op de dan zestig jaar oude Russische revolutie en hij stelde vast dat het een bedenkelijke zaak blijft „dat zulk een groot deel van de wereldbevolking opgroeit met een feitelijk vervalst en geestelijk verstard geschiedbeeld. (.....) Er is geen reden de Russische revolutie na 60 jaar als een zegen voor de mensheid te herdenken.

Wanneer het in de toekomst in de hele wereld in wezen zou gaan om de Rechten van de Mens in de ruimst mogelijke zin, dan is er van het land van de Russische revolutie althans weinig inspiratie, ja wellicht enkel tegenwerking te verwachten."

Ondanks dit niet mis te verstane oordeel, kan Schaper ook mild schrijven over de Russen: „In hun onmetelijke verscheidenheid aan schakeringen, zijn zij ook mensen, met hun gevoelens, hun verlangens, hun noden, hun hebbelijkheden en gewoonten, hun angsten en dromen" (maart 1954). Deze aandacht voor de mensen zelf was typisch voor de politieke beschouwingen van Schaper in Rekenschap. De eerste kernproeven nabij Bikini in 1954 zag hij als een drama voor de „gespleten mensheid". Toch meende hij soms lichtpunten te zien, zoals in de tweede helft van 1954, toen hij konstateerde dat „de wereld nog nimmer zo dicht bij een toestand van vreedzaam naast elkaar bestaan" was geweest. Helaas zouden in de vele jaren van zijn redakteurschap nog tal van dompers komen op die momenten van hoop.

Zoals in 1956, toen na Polen ook Hongarije werd bezet. Maar ook door die ontwikkeling liet Schaper de hoop niet varen: „Zeker, men moet zich geen illusies maken: tenslotte zegevierden de tankdivisies. Althans over de lichamen. De geesten zijn daar, in Boedapest noch in Warschau, murw." Hij verbond aan deze zienswijze een algeheel pleidooi voor waakzaamheid:

Schaper
h naar oost en west

,,Wij mogen de werking daarvan niet over- noch onderschatten. Helaas missen wij de zekerheid van de dichteres, die droomde van de *zachte krachten, die winnen in het eind.* Maar aan de grote geestelijke worsteling, die zich in en door ons heen voltrekt, zullen wij toch allen, van de kleinste straatjongen tot de grootste staatsman, naar ons uiterste vermogen moeten bijdragen, wil de wereld eenmaal een woonstee zijn, waar mensen in vrede met elkaar kunnen leven."
In een eerdere beschouwing (oktober 1955) ging hij in op de traagheid die ontwikkelingen ten goede altijd kenmerkt: ,,Ook in het wereldgebeuren is het veel gemakkelijker de weg op te gaan van leed en strijd, dan die te vinden tot vrede en welvaart. Oorlogen zijn veelal als lawines, als elkaar overstelpende rampen, over ons heengevallen. Oorlogen te winnen, daarvoor waren vaak geen offers te groot en geen verliezen te zwaar.
Maar de vrede te winnen, dat is bijna altijd en eeuwig te zwaar gebleken. Hier ligt al te duidelijk een stuk menselijk tekort." Toch durfde Bertus Schaper het aan om te konkluderen: ,,Het is waarlijk geen legende of mythe, wanneer wij van de huidige wereld zeggen dat zij zich, al of niet eenparig, naar een grotere eenheid beweegt."
Hoe broos eenmaal verworven demokratie en welvaart is, signaleerde ook Piet Thoenes in zijn in 1964 gepubliceerde ,,De elite in de verzorgingsstaat". Schaper wijdde er een bespreking aan en betreurde met Thoenes dat een groot deel van de mensen in onze moderne samenleving het ,,wel gelooft".
In 1979 keek Schaper in een zestal artikelen (gebundeld in het boekje ,,Op de drempel van 1980"*) terug op de jaren zeventig. De wereld is er niet veiliger en vreedzamer op geworden, konstateerde hij. ,,Er is een verschuiving van de afschrikkingsstrategie naar een systeem van het ,,voeren" en ,,winnen" van de oorlog. Kortom, de ,,atoom-oorlog" (,,beperkt", natuurlijk!) is denkbaar geworden". Maar: ,,Ernstiger wellicht dan al deze ostentatieve bedreigingen van de mensheid in haar lichamelijk bestaan is de ondermijning die van dit alles uitgaat op 's mensen geest, zijn moreel, zijn levenswil en levensmoed". Daarom, zo stelde Schaper, ,,mag dit ons niet ontmoedigen, op deze nieuwe kentering der tijden trouw te blijven aan wat de ouderen onder ons in een vroegere kultuurwending als de wezenlijke waarden van ons bestaan hebben leren beschouwen, namelijk redelijkheid, vrijheid van persoon en geest, sociale verantwoordelijkheid, solidariteit, en openheid naar alles in deze wereld, wat de menselijke waardigheid beschut en bevorderd. Dit humanisme mag dan niet zo visionair zijn, het heeft de beproevingen van een generatie in heftig bewogen tijden doorstaan en het kan daarom ook in de komende decennia hopelijk zijn bijdrage leveren tot het behoud van mens en menselijkheid."
Ontreddering en ontlediging van de geest kunnen uitmonden in een bodemloos nihilisme: ,,Dat is het sluipende, innerlijke gevaar", aldus Schaper, ,,waaraan het mensdom blootstaat in dit tijdsgewricht, anno 1980".
Schaper verwachtte dat onzekerheid wel de meest markante signatuur van de jaren '80 zou zijn. ,,Toch is op lange termijn enigerlei vorm van wereldregering met een monopolie van militaire macht onontkoombaar. (...) Het zou al veel zijn, als de humanisten hunnerzijds geen ideologie, maar een *ethos*, dat wil zeggen een samenhangend geheel van uitgangspunten en oriëntatiepunten zouden weten te produceren."
Schaper heeft daartoe in ieder geval ruimschoots zijn steentje bijgedragen.

**) ,,Op de drempel van 1980 – Een tijdsbeeld", door B.W. Schaper, verkrijgbaar door storting van 5,– op giro 58 t.n.v. Humanistische Pers te Utrecht.*

verhoudingen te misvormen. Daar hoef je niet je mond over te houden. Ik geloof niet dat we moeten proberen met hem een gesprek aan te gaan. Dat gaat er toch als lood op af."

Humanisten willen toch altijd ontmoetingen met andersdenkenden?
,,Ja, maar het moet zin hebben. Ik twijfel daaraan bij zo'n in oude opvattingen vastgeroeste figuur als die Johannes Paulus II. Misschien kan in de pers gereageerd worden op zijn uitspraken. Zeker als de teneur van de politiek er door bepaald gaat worden. Het HV kan daar gebruik van maken. Dat bezoek leent zich uitstekend om de standpunten van het humanisme breed in de aandacht te trekken. Want dat is iets wat zeer nodig is."

Bert Boelaars.

Vervolg Blokker pag. 11

staan centraal in deze bundel. Het is De Brandende Kwestie-lezing **De verknoeide jaren** en **De F-side van de media**, een artikel dat hij schreef voor de bundel Het Orgasme van Lorre.
In De verknoeide jaren merkt hij een eigenaardige paradox op: we hebben jarenlang geluld over welzijnswerkers, miljoenen en miljoenen hebben we eraan besteed en geven we nog steeds uit om allerlei hulpinstanties in het leven te roepen. Maar het zijn verknoeide jaren geweest, want onze verregaande burokratie belemmert **daadwerkelijke** hulp. Hij legt uit hoe onzinnig de opleidingen waren, hoe er met serieuze blikken genavelstaard werd zonder enig sukses. De ,,maatschappijvernieuwing" van de jaren zestig bleek niets meer dan een loze kreet, een vluchtroute voor hersenloze denkers. Zijn bittere konklusie luidt: ,,Tussen de bureaucratie van glas en de strooibiljetten die maar zinloos en blij en goedbedoeld gestrooid blijven worden, groeit dat niemandsland – en daar gaan mensen en dingen dood die niet dood hadden behoren te gaan."
In **De F-side van de media** komt een minder somber onderwerp ter sprake, zij het niet minder ernstig. Blokker stelt dat de media de kranten, de radio en de televisie – niet serieus genomen worden. Niet serieus genomen door de kijker, en niet serieus genomen door de makers. Men blijft het domme pleps behagen – en niet eens met goede programma's. Ook in dit artikel gaat Blokker weer tekeer tegen de waanzinnige luchtballonnen die het voor het zeggen hebben: de Wibo van de Linde's, de Carel Enkelaars, de carrière-jagers. De F-side-tribune van Ajax heeft een slechte naam gekregen door het agressieve tuig dat daar zit – Blokker heeft het over het tuig van de media. In medialand, zo stelt Blokker, is ,,de F-side definitief opgeschoven naar de ere-tribune."

Blokker is een moralist.
,,De tijden zijn onveranderbaar zwart, en we zijn altijd eeuwen en eeuwen te laat geboren geweest," schrijft hij.
Zolang hij blijft schrijven, twee maal in de week in De Volkskrant en af en toe een publicatie elders, zijn de tijden iets minder zwart, want je geniet als je hem leest.
Het vervelende is, dat hij steeds gelijk heeft.
Toen Decimus Junius Juvenalis, die leefde rond het jaar honderd, in **De overdraaglijkheid van Rome** de ondergang van de oude stad beschreef, had hij ook gelijk – maar het had geen zin, zoals we uit de geschiedenisboeken weten. En toen Tucholsky week in week uit het militairisme in Duitsland aan de kaak stelde, had hij ook gelijk – maar ook dat bleek zinloos.
Blokkers arbeid zal ook zinloos blijken. Misschien wordt hij wel beroemd, hoewel hij zelf zegt in een artikel over Ephraim Kishon: ,,... het lot van satirische journalisten in een klein land: hun beroemdheid is onverbiddelijk lokaal."

Theodor Holman

Een zeer gevoelig mens

Naar aanleiding van ,,Spijkers op laag water" (*zie vorig nummer van de Humanist rubriek Brief op pagina 56. Red.*): R. van Hasselt is zeker nog zeer jong. Hij zou anders kunnen weten hoe onverdraagzaam christelijken zijn geweest, gezien de ruiten die bij andersdenkenden werden ingegooid, vooral op zondag. Ja, ja, dat is al heel lang geleden. Maar de tijd dat men niet met een handwerkje op zondag bij het raam ging zitten en men – als er christelijk bezoek zich aandiende – hetzulks gauw wegmoffelde, dat is nog niet zo ver weg. Wanneer men niet bad voor het eten, deed men toch alsof in christelijk gezelschap om o.a. niet naar het hoofd gesmeten te krijgen: ,,een hond valt ook zo op z'n vreten aan." Nee, zij waren niet overgevoelig wat betrof andersdenkenden. En wat betreft de brief ,,Gewetenloos" van R. van Hasselt, zou het mij niet verwonderen als R. van H. even afwijzend staat tegenover homo's en lesbische vrouwen als hen waarvoor hij opkomt. Als betrokkenen het artikeltje lezen zullen zij zich wel in het hart getroffen voelen. R. van H. lijkt me een zéér gevoelig mens. Maar niet voor andersdenkenden en andersvoelenden.

J. van Dijk-M. (Franeker)

Vechten voor een recht

Kennelijk heeft de heer Van Hasselt (Humanist dec. '84, pag. 56) niet helemaal door waarom er nu juist een antidiskriminatiewet moet komen. Er zijn nu eenmaal mensen die zich boven andere mensen stellen. Inderdaad zeer onhumaan. Het homofiel zjn hoort bij het menszijn, evenals heterofiel, rood haar, blond haar, zwarte huid, blanke huid, X-benen en moedervlekken. Mensen zijn er in alle soorten, maten en uitvoeringen. Desalniettemin allemaal gelijkwaardig.
Omdat er toch mensen zijn die hier niet vanuit gaan, is er een wet nodig om deze gelijkwaardigheid van mensen te verheffen oven diverse doctrines. Natuurlijk moeten mensen de vrijheid hebben die doctrine aan te hangen, waar ze zich prima bij voelen. Doch zodra de invloed van een geloof of levensbeschouwing andere groepen van mensen aantast in hun gelijkwaardigheid en menszijn dient de wet in te grijpen. Dit vechten voor een recht, van o.a. de homowerkgroep, is geen fanatieke onverdraagzaamheid, doch een verweer tegen onhumanitaire opvattingen. Het valt diep te betreuren dat zelfs een zich (kennelijk) humanistisch noemend mens onverdraagzaamheid met de vlag van verdraagzaamheid bedekt. Dan heeft deze mijnheer het toch niet zo goed begrepen. Laten we hopen dat de heer Van Hasselt alleen staat met zijn opvatting(en). En laten wij als humanisten en iedereen die het er mee eens kan zijn streven naar een wettelijk beschermde gelijkwaardigheid van mensen. **Peter Heisterkamp (Haarlem)**

De Konkurrentie

Foto: Anna Groot

In het ,,geluksnummer" van de Humanist vragen jullie om reakties. Welnu, hier komt er een: Op pagina 18 lees ik: **,,We zijn op bezoek bij de konkurrentie".** Deze formulering vind ik – zacht uitgedrukt – niet erg gelukkig gekozen. 't Zal wel grappig bedoeld zijn, maar toch... De meningen over de plaatsbepaling van het HV ten opzichte van de kerken, mogen dan uiteen lopen; humanisten zouden m.i. echter nóóit hun boekje te buiten mogen gaan door ,,andersdenkenden" te bestempelen met een dergelijke onware, haatdragende, de-draak-stekerige benaming. Ook bisschop Simonis en de zijnen zullen ongetwijfeld de uiteindelijke versie van dit interview onder ogen krijgen. Naar mijn gevoel staat zo'n uitdrukking ,,konkurrentie" dan wèl een open, onbevooroordeelde diskussie tussen humanisten en katholieken/christenen in de weg. Op deze manier wordt het vooroordeel bevestigd, wat outsiders wel over humanisten hebben. Namelijk dat humaniste anti-godsdienst zijn. Maar zo is het immers niet per sé: humanisten zijn van mening, dat ieder voor zichzelf een keuze dient te maken. Veel sukses met jullie & ons tijdschrift!

Germaine Niessen (Emmen)

De waarde van een goed gezin

Reaktie op één van de ,,Losse opmerkingen" n.a.v. het Voorontwerp Humanistisch Perspektief in het Geluksnummer van de Humanist (pagina 25-26).

In een tijd dat het begrip ,,gezin" een steeds enauwder betekenis krijgt (CDA, EO etc.) vinden ,,sommige leden" van het HV dat er meer aandacht moet zijn voor de waarde van een goed gezin! Wat bedoelen ze? Een waarde, uitgaande boven de waarde van andere samenlevingsvormen? Dus regelrecht reaktionair? Bedoelen ze dat het begrip ,,gezin" **goed** is (en de andere vormen dus slecht)? Of zijn er in hun ogen goede, minder goede en slechte gezinnen en wie velt dat oordeel? En op welke humanistische grond? Meer dan 70% van de Nederlanders woont niet in een traditioneel gezin en kan zich dus aangesproken voelen en zelfs (door een minderheid) gediscrimineerd. Ik zou me kunnen voorstellen dat er was opgemerkt, dat we met het begrip ,,alternatieve samenlevingsvormen" nog steeds uitgaan van **het gezin als norm** en daarom al het andere **alternatief** noemen. Als er daarbij op wordt aangedrongen om ook ,,het gezin" onder de alternatieven te vatten, zodat er geen enkel verschil in appreciatie meer blijkt, dan ben ik vóór. Dat daarbij de keuze voor welke vorm dan ook wordt gerespekteerd, spreekt voor mij vanzelf. Een waarde-oordeel is dus uit den boze. Waar in dit stuk dit oordeel impliciet door het woordje ,,goed" wordt uitgesproken, is dit de enige héél valse noot in dit Geluksnummer.

Marieke Cohen J.-van der Horst (Den Haag)

Ook een vorm van geluk

Met respekt ook voor wat Albert Nieuwland in het Geluksnummer van Humanist over geluk te zeggen heeft, toch een paar kanttekeningen. Hij stelt dat geluk niks met je financiële positie te maken heeft. Even later noemt hij het een randvoorwaarde en zeer afhankelijk van de kultuur waarin je leeft. Net als wel of niet getrouwd zijn, of relaties hebben.
Nu leven we in een kultuur waarin geld, huwelijk, kinderen en verdere relaties, je status bepalen. Jammer, maar waar. Gevoelens van eigen-waarde zijn vaak nauw verbonden met de waarde die anderen je toekennen, en het kost strijd om die te ontkoppelen. Een strijd waar ook Nieuwland midden in zit, getuige het feit dat hij er moeite mee heeft hoe mensen hem benaderen nu hij ouder wordt. Nou is ouder worden op zich iets waar we allen, zonder aanzien des persoons, aan onderhevig zijn. Terwijl je je kunt afvragen of het feit dat je geen of weinig geld of relaties hebt, wellicht (ook) aan jezelf of anderen te wijten is. Dat maakt de akseptatie ervan niet gemakkelijker: het kost meer strijd om er mee in het reine te komen.

Zoals elk mens kan Nieuwland alleen vanuit z'n eigen belevingswereld spreken. Maar als je weet dat je, maatschappelijk gezien, een goede positie bekleedt, met kinderen en wellicht vrouw in het mooiste huis van de wereld woont, in een rustige straat in een mooie buurt (zoals ik uit het artikel begrepen heb), wals dan niet zo simpel over dingen heen waar jij toevallig mazzel mee gehad hebt. Misschien dat het voor anderen wat moeilijker is om alle stukjes in elkaar te passen. Omdat onrecht, en soms grof onrecht, zich moeilijk laat inpassen in een visie waarin alles – achteraf – te rechtvaardigen valt. Onrecht aksepteren en het tegelijkertijd bestrijden: ook een vorm van geluk, als het goed in evenwicht is.
Dat het jammer is dat geld en relaties macht verlenen, oké, maar je moet ver zijn in je ontwikkeling wil je daar boven staan en voor zover dat (nog) niet het geval is, kan een gevoel van geluk er wel degelijk mee samenhangen. En een grotere plaats innemen dan de rand. Maar dat weet je pas, als het wegvalt.

Annelies Sturm (Oostburg)

Stomverbaasd

Stomverbaasd was ik toen ik vorige week, de beeldige tak orchideën kreeg voor mijn eenvoudige gedichtje. Maar Ik was er wel heel blij mee! Gelukkig zag ik al gauw dat u het ook niet meer wist na zoveel aardige gedichten. Ik dank u in ieder geval heel erg en geniet van al de andere gedichten en de schoonheid in mijn kamer. Met de beste wensen voor u en onze vereniging.

H.A. Molenaar-Legger (Groningen)

Zonde van ruimte

In de Humanist nr. 10 een ontboezeming van een priester over geluk. (*Bedoeld wordt het interview met aartsbisschop Simonis. Red.*. Het HV lust hij niet: uit hoofde van zijn beroep is dat ook een onmogelijkheid. Humanistische verzorging in leger, zieken- en bejaardenhuizen is taboe. Openbaar onderwijs, euthanasie, abortus en homofilie zijn verwerpelijke zaken. In alles wat op deze gebieden volgens mij vooruitgang heeft geboekt, is nooit spontaan verkregen maar met moeite afgedwongen. In een interview in een dagblad noemt deze priester notabene euthanasi, abortus en pornografie in één adem. Tijdens zijn etentjes met zijn baas zal het hoofdstuk ,,humanisme" niet leiden tot een versoepeling van hun standpunt t.o.v. deze beweging. Integendeel
Ik vind het zonde van de ruimte in de Humanist besteed aan de mening over geluk van deze man. U, redaktie wens ik een gezond en gelukkig 1985.

L.F. van der Sluys (Middelharnis)

Vredesberaad: duif of dooie mus

Wilde de Kerstdikke Gelukshumanist niet overdrijven en zweeg hij daarom over ,,Vrede op Aarde"? Toegegeven, als onderwerp in een geluksnummer hoort het, gezien de realiteit, nauwelijks thuis.
Hebben humanisten reden om fatalistischer te zijn over oorlog en vrede dan ,,gelovigen"? Oorlog wordt hun toch niet door een straffende God opgelegd? Zouden humanisten – ook in georganiseerd verband – dan niet minstens zoveel redenen hebben om aktief en alert te zijn op dit gebied als kerkelijke organisaties?
Waarom deze vraag? Er is toch een Humanistisch Vredesberaad? Inderdaad, maar wat is er over bekend binnen en buiten het Humanistisch Verbond; hoe funktioneert het en welke relaties onderhoudt het? Ik kan mij helaas niet aan de indruk onttrekken dat het een gedoogde, maar ook enigszins verwaarloosde, onbekende, onbeminde ,,aktiviteit" binnen het HV is. Ik wil echter niet uitsluiten dat mijn indruk berust op een tekortschietend waaremingsvermogen. Een openbare – maar naar ik hoop wel informatieve – terechtwijziging is dan mijn verdiende loon.
,,TV- en radiouitzendingen in HV-zendtijd over bijvoorbeeld de aktuele bewapeningsproblematiek worden publicitair niet interessant geacht", kreeg een wat triest goedbedoelend groepje te horen (Human. Vredesberaad op 24 november jl. te Utrecht). Het kan toch niet waar zijn dat het probleem zit in het (gelukkige) feit, dat het HV vogels van diverse politieke pluimage onder zijn leden kent en dat praten over deze aktualiteit als een bedreigende splijtzwam wordt gezien? Zo opportunistisch voorzichtig zijn humanisten nou toch ook weer niet? Trouwens, zou het echt veel uitmaken, duif of mus? Die duif is al sinds Genesis 8 in de weer...!

Th.J. Boerstra, (Voorschoten)

Afgrijselijk

Naar aanleiding van het Geluksnummer van de Humanist wil ik u meedelen dat ik niet gelukkig ben met de afgrijselijke tekeningen in dit, en in vele vorige nummers van de Humanist. Het bederft volledig het genoegen dat ik aan vele goede en interessante artikelen in dit nummer beleef. Ik ben sinds 1951 lid van het HV, dus mijn afkeer van dit vreselijks zal wel aan mijn leeftijd liggen. Maar ik vind het werkelijk te erg.

Dr. A. ten Houten-Pannekoek (Wageningen)

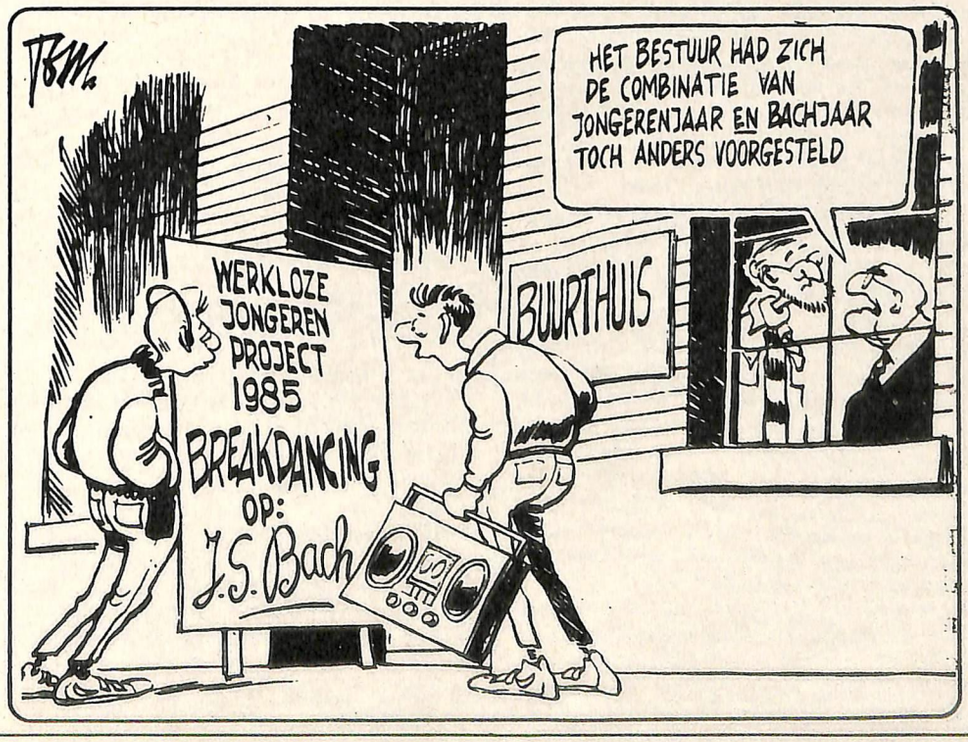

HET HV-GEBEUREN

Geen winterslaap voor HV-bestuur

Gedurende de wintermaanden werkt het hoofdbestuur aan de opstelling van het beleidsplan 1985-1987. Een belangrijk onderdeel van dit plan is de constatering dat in de afgelopen jaren de dienstverlening van het HV aanzienlijk is gegroeid, maar dat de vrijwilligersvereniging eigenlijk nauwelijks verder is ontwikkeld. Daardoor is het HV landelijk steeds sterker geworden, terwijl het HV plaatselijk meestal achter is gebleven. Zonder de landelijke diensten daarbij te willen schaden, zal in de komende jaren gezocht moeten worden naar wegen om de gemeenschappen te stimuleren. Belangrijke plaatselijke aktiviteiten zijn bijvoorbeeld het humanistisch vormingsonderwijs, de geestelijke verzorging (in zieken- en bejaardenhuizen), en de uitvaartbegeleiding. Ook zal meer aandacht besteed moeten worden aan de bezinningstaak van het HV. Hiertoe kan de herziening van het Humanistisch Perspektief gebruikt worden. In de komende nummers van de Humanist meer over het beleidsplan.
Er zijn veel lopende zaken die deze wintermaanden aan de orde zijn geweest. Er worden voorbereidingen gestart voor ons 40-jarig jubileum in 1986. Mogelijkheden worden gezocht voor nieuwe fondsenwerving voor het humanistisch vormingsonderwijs. In overleg met het ministerie van WVC wordt naar een betere zendtijd gezocht voor onze radio-uitzendingen. Op korte termijn worden aktiviteiten voorbereid ter verbreding van ons maatschappelijk draagvlak: zo komt er een nieuwe ledenwerf-brochure. Met het ministerie van Onderwijs wordt gewerkt aan de nieuwe opleiding humanistiek, de eerstegraadsopleiding humanistisch vormingsonderwijs, en de bekostiging van het hvo in de hoogste klassen van het voortgezet onderwijs. Omdat de Raad van State blijft vinden dat ons verzoek tot verdubbeling van het aantal raadslieden bij Defensie niet echt is afgewezen, blijven wij politieke druk uitoefenen om die uitbreiding snel tot stand te brengen. Wij zullen op korte termijn een standpunt gaan innemen inzake het D'66-wetsontwerp voor euthanasie. Omdat een groot aantal ziekenhuizen moeilijk blijkt te doen op het gebied van de arbortus, wordt in nauwe samenwerking met de plaatselijke gemeenschappen gezocht naar wegen om die ziekenhuizen te wijzen op hun pluriforme ethische verantwoordelijkheid. En er is een nieuwe centraal geestelijk raadsman bij Justitie: Henk van Dam.
Kortom: er gebeurt veel in deze schijnbaar rustige wintermaanden in en rond het hoofdbestuur. Maar het belangrijkste gebeurt in het land: individuele humanisten die hard werken aan de versterking van de humanistische beweging in Nederland. Het is meer dan ooit nodig!

Rob Tielman

Ontmoetingsgroep

Woensdag 6 februari om 19.30 uur is er in de pastoreskamer van ,,de Wereld" (Gen. Foulkesweg 1, in Wageningen) een informatie- en kennismakingsavond voor een ontmoetingsgroep. De bijeenkomsten zijn verder wekelijks woensdags van 19.30-22.00 uur, t/m 3 april (8 keer). Een weekend in Otterlo van 15-17 febr. maakt deel uit van deze serie. Voel je je soms rot en weet je niet hoe dat komt? In een groep als deze kun je meer zicht krijgen op jezelf en je omgaan met anderen. Je hoeft geen humanist te zijn om mee te doen. Er is plaats voor maximaal 10 deelnemers. Na de informatieavond besluit je definitief of je meedoet of niet. Opgave tot en met 4 februari bij Edith Nagel (tel. 085-334849) of de studentenraadsvrouw Thea de Jong (tel. 08370-23344). Kosten voor studerenden en uitkeringsgerechtigden: f 50,–, voor anderen: f175,–. Begeleiding: Edith Nagel, humanistisch raadsvrouw en Pieter Bongaarts.

Vijfde HV-vrouwendag over macht

Op zaterdag 9 maart vindt de vijfde landelijke vrouwendag plaats in het Erasmushuis in Utrecht. Op deze dag zal het thema ,,Spelen met macht" centraal staan.
Enige toelichting: een veel gehoorde stelling is dat vrouwen in onze samenleving geen macht hebben door de geringe invloed die ze op het openbare leven uit kunnen oefenen. Vrouwen die een karrière hebben gemaakt, vrouwen die machtige posities bekleden, moet je in Nederland met een lantaarntje zoeken. Daarom heeft voor velen (en vooral voor vrouwen) het woord macht een negatieve bijklank. In de vrouwenbeweging wordt de laatste jaren de ongelijke machtsverdeling over de hele linie besproken. Men ontdekt dat het niet alleen een achterstand in onderwijs is die vrouwen verhindert om op hogere plaatsen terecht te komen. Ook het verschil in opvoeding speelt mee.
Bij de voorbereiding van deze vrouwendag is inspiratie gevonden in het boek **,,Macht van de onmacht"** van Anja van Servellen. Zij stelt dat vrouwen wel veel macht hebben in het gezin en in persoonlijke relaties. Vrouwen zijn zich echter niet altijd bewust van deze macht. Ook geeft ze aan hoe vrouwen met elkaar kunnen leren macht te hanteren. Anja van Servellen hoopt dat vrouwen door haar boek meer inzicht zullen krijgen in het omgaan met macht. (In de Humanist van februari 1984 staat een uitgebreide recensie van ,,Macht van de onmacht").
De vrouwendag begint met een rollenspel. Hierbij zal het verschil in het omgaan met macht door mannen en door vrouwen zichtbaar worden. Het rollenspel wordt uitgevoerd door de HV-vrouwengroep. Daarna zal in groepjes over het thema macht worden gepraat, gedacht en gespeeld. 's Middags zal een forum vragen beantwoorden. De dag zal met ,,krachtige"muziek worden beëindigd.
Deze vijfde landelijke vrouwendag op 9 maart vindt plaats in het Erasmus in Utrecht (Oudkerkhof 11). De dag begint om 10.00 uur en eindigt om 15.30 uur. U kunt zich opgeven voor deze dag door te bellen naar 030-318145 (Margreet de Leeuw of Dini Boer). Ook kunt u schrijven naar: Postbus 114, 3500 AL Utrecht. De dag kost 3 gulden, de lunch kost 5 gulden – zelf meenemen mag natuurlijk ook. Voor wie de reiskosten een groot bezwaar vormen, is in overleg met Margreet de Leeuwen eventueel een tegemoetkoming mogelijk. Bij voldoende belangstelling zal voor kinderopvang worden gezorgd. Na opgave voor deze vrouwendag wordt u een programma en een brochure toegestuurd.

Veertig jarig bestaan

In 1986 zal het HV veertig jaar bestaan. Dit zal worden gevierd met onder andere een landelijke manifestatie. Ook zullen er door gemeenschappen georganiseerde evenementen plaatsvinden. Het Verbond heeft bij de PTT een verzoek ingediend voor het uitbrengen van een speciale postzegel.

HV-kongres 1985

Dit jaar is voor het Verbond officieel weer een kongresjaar. Op 1 en 2 juni zal het kongres worden gehouden in het Kultureel Centrum Boschlust in Zeist.

Midlife weekend

Na het enorme sukses van de weekends ,,Wat bezielt dertigers?" hebben enkele deelnemers het initiatief genomen een nieuw weekend te organiseren, gericht op de leeftijdsgroep die zich in de midlife-fase bevindt; een stadium waarin men vaak opnieuw zoekt naar de eigen identiteit en wordt gekonfronteerd met de kloof tussen droom en werkelijkheid. Aangezien we bij de voorbereiding nog wel wat extra hulp kunnen gebruiken vragen we de mensen die hier wat voor voelen te bellen naar: Ria Meeuwse, tel. 05490-62429.

HET HV-GEBEUREN

Kanotrektocht voor jongeren

Dikke kans dat je nog op de schaatsen staat. Maar we willen toch even aandacht vragen voor de tijd dat de ,,k" weer in de maand zit, de k van kanoën en kamperen. Net zoals vorig jaar organiseert het HV in de vakantiemaand juli een kanotrektocht, dit keer door Friesland. Deze tocht is bedoeld vor 14 tot 17 jarigen, er zal worden gevaren met 1 en 2-persoons kayaks. De tocht begint op 20 juli en duurt tot en met 27 juli. Een week dus. Er kunnen in totaal 24 mensen mee die in kleine groepjes zullen varen. Er zal bij boeren of op campings worden gekampeerd. De groepjes doen zelf boodschappen en koken ook. Er gaan zes begeleiders mee. Kosten *f* 320,–. Reduktie eventueel mogelijk.
Voel je er wat voor? Vraag dan een folder aan bij het HV: Postbus 114, 3500 AC Utrecht. Of bel 030-318145 en vraag naar Jac van den Oort.

Themaweekend

Van vrijdagavond 15 tot en met zondag 17 februari organiseert de jongerengroep van het Humanistisch Verbond een themaweekend, onder de titel: **,,Op de drempel van een nieuw tijdperk?".** Op dit weekend zal worden gediskussieerd over de betekenis van de talloze groepjes die op enigerlei wijze proberen alternatieven te ontwikkelen voor de bestaande vormen van arbeid, gezondheidszorg, relaties, woonvormen en vrije tijdsbezigheden. Vraag hierbij is hoe je tegen deze bewegingen aan kijkt (de ,,New Age People", de volgelingen van Bhagwan, de Kleine Aarde etc.) en hoe kun je proberen in je eigen leven met vernieuwingen bezig te zijn? Het weekend vindt plaats in jeugdherberg ,,De Heidebloem" te Soest. De prijs bedraagt f 75,–. Je kunt je inschrijven door een briefkaartje te sturen naar het Humanistisch Verbond, Postbus 114, 3500 AC Utrecht t.a.v. Hans Vertegaal en de deelnamesom over te maken op giro 197930 van het Humanistisch Verbond (onder vermelding van ,,themaweekend februari 1985"). Vermeld op de briefkaart je naam, adres en postcode, telefoonnummer, of je vegetarisch wilt eten en – indien je per auto komt – hoeveel mensen je eventueel kunt meenemen.

December vorig jaar werd het 40.000 ste betalende lid bij het Verbond ingeschreven sinds de oprichting van het HV. Helaas bleef niet iedereen lid. Want op 1 december vorig jaar telde het Verbond om precies te zijn 14.595 leden.

HV-jeugdkamp

Tussen half juli en half augustus wordt er weer een jeugdkamp van één week georganiseerd door het Humanistisch Verbond. Acht tot 14 jarigen zullen dan hun kreativiteit richten op een thema (momenteel nog niet bekend welk thema). In totaal is er plaats voor 45 mensen. Je kunt alvast een folder aanvragen bij het HV: postbus 114, 3500 AC Utrecht.

Groepen Amsterdam

De gemeenschap Amsterdam heeft voor het komende voorjaar een aantrekkelijk programma van praat- en ontmoetingsgroepen. Een praatgroep **,,dromen"** o.l.v. Albert Nieuwland, een praatgroep onder de titel **,,En zo gaan we verder, samen en toch alleen"**, o.l.v. Liesbeth Mees ten Oever en Henk ter Heide, verder een praatgroep **,,Humanisten en christenen, christenen en humanisten"**, o.l.v. de humanistisch geestelijk raadsvrouw Liesbeth Mees ten Oever en de doopsgezinde predikant Jaap Gulmans, een studentenpraatgroep onder de titel **,,Wat zou humanisme voor mij kunnen betekenen?"** o.l.v. de studentenraadslieden Annelies de Graaf en Hanneke van den Hoek. Ook is er een ontmoetingsgroep o.l.v. Theo Roodenburg en Ria van Huizen, en een ontmoetingsvierdaagse o.l.v. Dian van der Molen en Annemarie den Hollander.
Een folder met verdere informatie kan worden aangevraagd bij: Humanistisch Centrum Amsterdam, Reijnier Vinkeleskade 64 1071 SX Amsterdam; tel. (op werkdagen van 10-12 uur) 020-763712 of bij Hans Hartjes, tel. 020-847414. De meeste groepen starten rond 17 februari, enige haast met aanmelden is dus geboden.

Nieuwe sekretaris Thuisfront

Bij de Stichting Humanistisch Thuisfront is per 1 december 1984 **Bert Jansen** (33) in dienst getreden voor 20 uur per week. Hij volgde daarmee Adriaan Visser op die per 1 januari 1985 zijn funktie als sekretaris heeft neergelegd. Bert Jansen studeerde sociale antropologie en volgt momenteel de studie Nederlands recht.

Gemeenschapsnieuws

Deze kolom bevat een beperkte keuze uit plaatselijke bijeenkomsten, die in principe voor iedereen gratis toegankelijk zijn.
Amstelland/Buitenveldert: Op dinsdag 26 februari om 20.00 uur is er een **,,twistgesprek" over religieus humanisme** georganiseerd tussen Ruud Harmsen en Maria Visser in het MOC, Lindenlaan 75, te Amstelveen. De gespreksleiding is in handen van Lars van Troost. Gespreksdeelnemers en luisteraars van harte welkom.
Amsterdam: In een serie van 8 lezingen onder de titel **,,Voorbeeldige Vrouwen"** komt op dinsdag 12 februari om 20.00 uur **Maaike Meijer** praten over haar ,,voorbeeldige vrouw" de **dichteres Vasalis.** Plaats: Humanistisch Centrum, R. Vinkeleskade 64 te Amsterdam. Op dezelfde plaats en tijdstip spreekt **André van Vuure** op dinsdag 26 februari over **,,Feestelijk Humanisme".**
Den Bosch: Donderdag 14 februari om 20.00 uur komt **Frank de Mink** uit Amersfoort zijn stelling: **,,Vrouwen denken anders over goed en kwaad dan mannen"** nader toelichten in de rekreatiezaal van de Clockenweerde, aan de Klokkenlaan in Den Bosch-Noord.
Doetinchem start op 25 febr. om 20.00 uur met een kursus op drie achtereenvolgende maandagavonden over **,,Ethiek en Politiek"** o.l.v. **Ron Huybregts,** funktionaris kadervorming bij het HV. Plaats: Hotel de Graafschap te Doetinchem. Opgave en inlichtingen bij het sekretariaat: 08340-43815.
Eindhoven: Op woensdag 13 februari om 20.00 uur komt **Peter Derkx,** docent aan het HOI vertellen over zijn **,,Levensvisie als kritisch humanist"** in het Parkhotel, Alb. Thijmlaan 18 in Eindhoven (zij-ingang).
Haarlem: Op zondag 10 februari om 11.00 uur zal **Johan Wijne,** historicus en lid van het hoofdbestuur HV, spreken over het onderwerp **,,Humanisme is minder elitair dan het lijkt"** in Reinalda Huis, Leonard Springerlaan 1 te Haarlem.
Lochem: Donderdag 7 maart om 20.00 uur houdt **Jan de Leede** een inleiding over **,,Groen of ecologisch humanisme"** in zaal ,,De Garve", Burg. Leenstraat te Lochem.
Wageningen: Woensdag 27 februari om 20.00 uur vindt er een bijeenkomst plaats met als titel **,,Aquarius-samenzwering, een nieuwe kijk op de toekomst?"** in gebouw De Wereld, Gen. Foulkesweg 1 te Wageningen.
Winterswijk: Op zondag 10 februari om 10.30 uur spreekt **M. Bethume,** humanistisch geestelijk raadsman in de gevangenis te Arnhem, over **,,De gedetineerde mens en wij"** in restaurant De Pollepel aan de Wooldstraat te Winterswijk.

Op 20 april zal een landelijke dag vorming van het HV worden gehouden. In de volgende Humanist meer informatie over deze dag.

QUATRE-MAINS

Tekst: Koos Meinderts. Muziek Harrie Jekkers

4. Op een haar na

Vijf jaar was ik en zo kaal als een biljartbal. 's Nachts in mijn slaap trok ik, Freud-mag-weten-waarom, hele plukken haar uit mijn hoofd. Mijn moeder heeft me ten einde raad naar de huisarts gesleept.
„Kaal scheren", schreef de dokter voor. Het was 1957, ver vóór de softe terreur van invoelende waarom-gesprekken en wat-vind-je-er-zelf-van-vragen. En nog diezelfde ochtend ging ik onder het mes bij kapper Bloempot-Douma, een geëmigreerde Fries die ik later slechts één keer geheel vrijwillig heb bezocht: toen ik in de vijfde klas zat en persé stekeltjes wilde omdat meester Tilleburg die ook had en zo mooi kon voorlezen uit „Alleen op de Wereld".
Een jaar later, meester Tilleburg bleef zitten in de vijfde, wilde ik een vetkuif met een kippekontje, net als mijn Grote Broer en Elvis Presley.
Je moest je haar nat kammen, keek ik van mijn Grote Broer af, met brillantine. Kletsnat kamde ik mijn haar, met veel, heel veel, steeds meer brilliantine maar nog vóór ik op het schoolplein aankwam, piekte mijn glimmende vetkuif als omgekeerde ijspegels alle kanten op. Rothaar had ik, veel te kort. „Van voren lang laten alstublieft en van achteren in een punt naar beneden graag", heb ik eens een keer bij Bloempot-Douma besteld.
„Jij bent er een van Meindert, hè?", zei hij en trok mijn bril van mijn neus, waarna hij mijn haar in opdracht van mijn moeder met schaar, tondeuse en zelfs scheermes langzaam begon te milimeteren.
Hoewel ik natuurlijk liever naar de Zeevaartschool wilde, ging ik na de lagere school in Loosduinen, naar de Ulo in de binnenstad van Den Haag. Een strenge school, waar Broeder Theodistus met de discipline van een Generaal Zijn Kinderen Gods kort hield. Meer dan eens ben ik aan mijn haren de klas uitgesleept en naar de kapper gestuurd. Naar de Bloempot-Douma ging ik niet meer. Op de Stationsweg zat een barbershop zo groot als een ijssalon waar minstens vier kappers je haar wasten, masseerden, in „gedekt model" knipten en tenslotte föhnden. In de barbershop werd je niet geknipt, nee: je haar werd behandeld. Althans, dat van anderen. In mijn haar was geen model te knippen noch te föhnen.
„Je hebt drie kruinen", heeft één van de vier, vijf kappers eens verzucht. „Je zou het wat langer moeten laten groeien." Dat gebeurde pas op de Havo, daar waren geen broeders, daar zaten meisjes in de klas en in Amsterdam dansten de Provo's 's avonds rond het Lieverdje. De eerste dag op de middelbare school voelde ik me als een blozende boer uit Loosduinen: „de fietsenstalling van Den Haag". Ik liet meteen mijn haar groeien, dat binnen een paar maanden als toneelgordijnen langs mijn hoofd sliertte en het grootste gedeelte van mijn gezicht bedekte, zodat Yvonne aan wie ik in het geheim mijn gedichten opdroeg, ook zo min mogelijk puistjes kon zien.
„Vannacht knip ik het eraf!" Hoe vaak heb ik mijn vader daarmee horen dreigen. Steeds langer liet ik het groeien. Het haar als levenshouding.
Jaren later kijk ik jeugdfoto's, samen met mijn nieuwe vriendin. Sneeuw en verliefdheid maken nostalgisch. „Kijk, hier met die muts was ik kaal en daar probeerde ik een vetkuif. En deze foto met dat lange haar is genomen in Cambridge op het folkfestival."
Mijn vriendin bestudeert meewarig de foto. Ik sta op en ga voor de spiegel staan: Diepe inhammen, „een hoog voorhoofd", steeds dunner haar, door Easy-form setting-gel enigszins in model gehouden. Gelukkig nergens nog grijs.
Op een haar na?